C.J.-R.-124

SBURĂTORUL

NO. 27

18 Octomvrie 1919

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu și *Tudor Vianu* — **E cu putință o disociație?**

D. Nanu . . . **Excelsior**

Hortensia Papadat-Bengescu — **Pe cine a iubit Alisia?**

Al. T. Stamatiad **Nu te-am uitat**

I. Petrovici . . . **T. Maiorescu**

A. Dominic . . **Cântecele mele**

Cronica artistică: **Expoziția d-lui Troteanu**, de *F. Șirato*; *Cronica literară*: **Insemnări privitoare la Knut Hamsun**, de *Marcel N. Romanescu*; *Cronica teatrală*: **Una dintr'o mie, Fericirea nevesti-mi**, de *L. Rebreanu*.

Insemnări: *I. V.* **Câteva constatări**; *L. R.* **Invazia străinismului**; *V. M.* **De sufletul nemților.**

APARE SÂMBĂTA

36824

A. PETRESCU · fecit

Editura Librăriei ALCALAY & Co.

SBURĂTORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Zaharia Bârsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunţan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovci, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratilat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi

UN AN . . . LEI 40

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURĂTORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREŞTI —

Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

A APĂRUT

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem de interesantă, cu peripeţii palpitante, într'un volum elegant de peste 250 pagini.

6 LEI

EDITURA ALCALAY

Biblioteca Profesorală
Inreg. Nr. LXX 1.

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

ANUL I, No. 27. 18 OCTOMVRIE 1919

E cu putinţă o disociaţie?

Stimate Domnule Lovinescu,

In clipa de a porni la tipografie cu manuscrisul nouei cronice, pe care urma s'o încep în „Sburătorul", am fost oprit în loc de o întrebare ciudată.

Cronica era gata. Curăţasem fraza, proporţionasem compoziţia, revizuisem informaţia. Cronica era gata şi eram mulţumit de ea. In alte împrejurări aşi fi dus-o vesel la tipografie şi aşi fi aşteptat cu oarecare nerăbdare corectura, pentru a consulta suggestia textului tipărit. Vedeţi, în orice activitate profesională se produce o deturnare a atenţiunei de la fondul ei de umanitate către resorturile mecanismului său. Orice profesionist e un technician. Mi-aduc aminte de stăruinţa unui bătrân maestru de la Iaşi în a discuta, într'un articol de ziar, felul în care un tânăr violonist se comporta cu instrumentul său. Funcţionarul observă simetria hârtiei, logica exterioară a rezoluţiilor de pe ea; pictorul, anatomia figurilor şi amestecul pastelor. Se gradează în estetică interesele diverselor categorii de indivizi în relaţiunile lor cu opera de artă. Cel mai steril dintre acestea, cel mai vid, cel mai formal este acordat artiştilor înşişi: interesul tehnic. Ce departe-suntem cu aceasta de concepţiunea poeţilor *vates*. Nu fără prezumţiune, Lamartine reclama pentru sine titlul de *dilletant*.

Aşa dar, cronica mea era gata şi eram mulţumit. Deşi, totdeauna, călăuzit de un bun instinct, am simţit şi am căutat să ocolesc primejdia ce există în profesiune, de data aceasta mă uitam. Mă simţeam mulţumit. S'a petrecut atunci o bruscă întoarcere în gândurile mele către mine, o reurcare a unui vechi fond de ingenuitate, nu ştiu ce amestec de fericit primitivism şi noutate a conştiinţei. Eram turburat. Cronica despre care vă vorbesc era o încercare despre câteva chestiuni actuale în sfera literaturii. Printre unele cuvinte bune se găseau destule rele privitoare la câţiva oameni cunoscuţi şi necunoscuţi. Cu alte cuvinte, pornind dela anumite date şi comparându-le cu anumite credinţe ale mele, formulam judecăţi. Eram cinstit şi poate eram în dreptul meu s'o fac.

Mi-aduc aminte de cuvântul unui tânăr critic francez, care cerea pentru aprecierile sale, onoarea adevărului în raport cu sine. Ar fi fost şi greu de cerut altceva.

Oricum, în clipa despre care vă vorbesc, m'am simțit clătinat în tăria mea și temelia dreptului meu am simțit-o foarte șubredă. Trăiam o clipă rară. Două idei se disociau: ideia de faptă și ideia de răsplată. Munca și prețuirea sa. Visurile și realitatea. O amintire din copilărie îmi veni în minte:

Pe d-l Arghir, grădinarul, nu l-am uitat. Era cărunt, umbla sdrențuit și avea slăbiciunea să poarte o pălărie tare în cap. Noi, copiii, ne veseleam mult în apropierea d-lui Arghir, căci în purtarea sa față de flori avea feluri noui și plăcute de a fi. Când le uda, le vorbea ca la păsări:

— Pui-pui-pui-pui !...

Și când le scobea pământul la rădăcină, le certa:

— Mișele! Mișele ! Nemernicelor...

Bun grădinar, artist, d-l Arghir avea slăbiciunea băuturei. In vremea prânzului, d-l Arghir se întorcea și ușa grădinii îi scăpa cam tare. Știam atunci că d-l Arghir caută răcoarea beciului, de unde nu ieșia decât când soarele se trecuse și florile ofilite așteptau, în umbra obosită, stropii lui Dumnezeu și vorbele d-lui Arghir. Cum într'o zi se uitase, stăpânul casei îl întâmpină mustrător, în clipa chiar în care vinovatul înnainta greu și nesigur din gura beciului:

— Frumos, frumos, domnule Arghir! D-ta dormi și florile așteaptă însetate de ceasuri... Asta e trândăvie, d-le Arghir. trândăvie...

— Trândăvie... trândăvie?! repetă și d-l Arghir.

Se transfigura. Ochii se măreau în orbitele lor și obrajii căzeau.

— E trândăvie ?

Crud ofensat, omul se încăpățina într'un cuvânt. Apoi, repezindu-se ca un vârtej în mijlocul florilor, deșelenind cu picioarele buchetele înfipte în pământ, smulgând frunzele arbuștilor grași:

— Asta e trândăvie, urla d-l Arghir, asta e muncă, e muncă, e muncă.

In câteva secunde, sub grindina năpraznică a mâniei, grădina zăcea devastată.

Trebuia să plece. Stăpânul nedrept îl opri în ușă întinzându-i socoteala; dar d-l Arghir refuză:

— N'am pentru ce...

Prețuindu-se în munca sa, d-l Arghir cerea înțelegerea ei Fiindcă aceasta i se refuzase, el se simțea nedemn de răsplată. Mai mult, fiindcă munca sa nu se rostea în roadele sale, el n'a stat la îndoială să le distrugă. Ce puteau însemna roadele? Numai sforțarea sa omenească săditâ în fragilul material putea să însemne ceva. Și d-l Arghir, care era un mare disociator de idei, plecă fără o părere de rău pentru docilele existențe rânduite în svelte acolade și ronduri bogate.

In vremea lui, Isus disociase şi el, ca d-l Arghir.

Ideea de iubire strâns unită cu aceea de plăcere trupească, prin sforţarea de atenţie a geniului, el o despărţi, înnălţând-o în puritatea şi absolutul ei.* Oamenii avură pentru Dumnezeu *adoraţia* şi pentru semenii lor *caritatea*, „fără de care totul este ca arama sunătoare". A fost un câştig pentru umanitate, dacă nu pentru societăţi. Scăpată de relaţiunile satisfacţiei, iubirea îşi merita pentru întâia oară numele. Scăpată de relaţiunile recompensei şi ale rezultatului, munca D-lui Arghir fusese o adevărată muncă.

Plecaţi peste sute şi sute de file avem impresia dureroasă şi aproape unanimă a naufragiului. Îndrăznesc să cred că în proporţiunea uriaşă a producţiunei literare, realizările se pierd printre negligenţele calculului. E înduioşător de contemplat trista armată a nevoiaşilor de ideal. Sub greutatea înaripată a visului lor, fiecare cade la rândul său. Cine s'ar putea ridica spre a le cere ceeace ei nu pot da? Şi cine ar putea să'i certe pentru aceasta? O asemenea pretenţiune ar fi nejustificată şi într'un fel inferioară. In grijile ortodoxe ale estetului puritan ghicesc încă un egoism al naturei umane. El vrea o satisfacţie deplină; dar el vrea o satisfacţie. Muncei artistice el îi cere un rod; visului, o realizare. El cere; cere...

Munca îşi ajunge însă sieşi şi prezenţa visului motivează absurdul şi chiar hidosul.

Pentrucă în timpul din urmă am vorbit despre umanitarism mă gândesc că într'o asemenea societate astfel ar apare şi ar fi preţuit omul. In perpetuarea neconstrânsă a naturei sale, fie care şi-ar afla rostul existenţei. Plini de griji ne-am apleca, unul asupra celuilalt, nu pentru a ne judeca, ci pentru a ne înţelege; pentru a ne bucura de umanitatea fiecăruia din noi.

M'am întrebat în clipa de a vorbi despre oameni, cine îmi dă dreptul de a o face şi dacă prezenţa umanităţei nu'mi ajunge.

Eu ştiu că o asemenea soluţiune este primejdioasă şi că într'o asemenea fericită contemplaţie, destinele omeneşti ar mistui termenul evoluţiunei lor. Indulgenţa nu e recomandabilă.

O utopie valorează însă cât un sens, cât sensul unei tendinţe.

...Şi faţă de atâţi cerberi păzitori reamintirea omului poate fi folositoare.

Acestea pentru a explica lipsa mea.

TUDOR VIANU

Scumpe domnule Vianu,

Ne cunoaştem puţin. Noi oamenii. Ne atingem, de obiceiu, prin faţete trecătoare; ne ferecăm în convenţionalul unei atitudeni; ne zâmbim; pozăm. Şi atât. Viaţa e prea grăbită pentru

* Remy de Gourmont.

a simți nevoia adâncurilor. Și, dintr'un îndemn de pesimism, aș putea spune și prea urâtă pentru a o merita. Trecem deci unii pe lângă alții, în înfățișări hieratice și cu priviri distrate. Jucăm cadrilul vieții cu ceremonie și cu deferență. Rar se întâmplă numai că de sub învelișul convenționalului să țâșnească un cuvânt sau un gest care să tradeze un suflet și să demaște un om. Ceeace mi s'a întâmplat cu d-ta.

Vorbindu-mi odată de un prieten din generația d-tale, de care te leagă o solidaritate atât de pasionată, îmi spuneai:

— Scrie poezii de o rară emoțiune.

— Toți poeții scriu poezii de o rară emoțiune.

— Are talent...

— Ce-i talentul și cine n'are talent?

Și atunci cu o sfioasă iluminare:

— Și apoi e un om care știe prețui munca și meritul altuia. Din fiecare știe alege partea bună pentru a o respecta.

Pe negândite ți-am spus:

— Unde ți-e prietenul, ca să-l cunosc mai repede. E, în adevăr, un om rar...

Nu știu dacă prietenul d-tale prețuește, în adevăr, meritul. Din flacăra ochilor și din convingerea glasului am avut însă intuiția că d-ta îl prețuești. Din clipa aceia te-am cunoscut.

Ceia ce n'ar fi putut face ani și multă literatură, a făcut o singură vorbă. Am văzut în d-ta nu numai darul însemnat al imparțialității grave ci și dragostea de om și de umanitate. Mi-am adus aminte de filozofia bătrânului Luca din *Azilul de noapte* al lui Gorki, pe care o repetă în fumurile alcoolului bețivul Satin:

— Nu există de cât omul, tot restul e rodul mânelor și al creerului lui. O-mul! Ceva măreț! Omul, să respectăm *pe om*.

Sau în altă parte:

— Nu jigni *pe om*.

Sau:

— Să cinstim pe tot *omul*.

Nu știu de te vei simți umilit, dar filozofia d-tale e filozofia lui Satin. Și a mea. Suntem discipolii vagabondului Luca. De cincisprezece ani strig mereu:

— Să respectăm pe om.

In scrisoarea d-tale faci acelaș lucru...

* * *

Așa dar să cinstim pe om și umanitatea. „Să ne aplecăm unul asupra altuia, nu pentru a ne judeca, ci pentru a ne înțelege; pentru a ne bucura de umanitatea fiecăruia din noi".

E un program, un nobil și frumos program, pe care mi l'am pus de mult. Conștient — căci din instinct lucrează în mine ca și în d-ta principiul negațiunei. Nu ne lipsește spiritul critic. Vedem răul tot atât de bine ca și alții. Este chiar o mare virtute și stoicism de a te face că nu-l vezi.

A nu te opri asupra lui, nu înseamnă însă a-i tăgădui

criticei existența, după cum nu înseamnă nici a abdica de la ea. Criticei îi mai rămâne încă un rost fecund.

Munca nu'şi ajunge sie înseşi şi nici prezența visului nu motiveaza absurdul şi chiar hidosul, decât în formula unui paradox. O astfel de disociare ar duce la anularea oricărei judecăți şi dinstincții. Estetica s'ar reduce la concepția mecanică a unei înregistrări a muncei. De fapt, numai roadele sunt valabile: o ştii tot atât de bine ca şi mine. Respectăm munca, dar n'o prețuim de cât în rezultate. Să ne aplecăm însă asupra lor cu pietate şi umanitate. Să le căutăm: trebue să fie. Ar fi anormal ca o muncă să se piardă în sforțări cu totul inutile. Iată datoria criticei pozitive: imens câmp de investigație cu ajutorul lanternei simpatiei. Nu cred deci în defecția d-tale de la datorie. Vei reveni la brazda pe care o începi, şi pe care eu o sfârşesc poate. Nu putem sta cu brațele încrucişate. Dacă nu putem crea, să ajutăm creația prin apa înțelegerei simpatice. Intr'o lume de negație măruntă şi violentă, gestul d-tale de solidaritate umană va putea părea anticipat. Nu va fi lipsit însă de o nobilă frumusețe morală.

E. LOVINESCU

Excelsior

Un grăunte de sămânță
Ingropat, se luptă 'n zori,
Sparge stânca şi se schimbă
In potirul unei flori.

Jos în straturi mai profunde
In a rocelor genune
Focul lavelor preface
In diamante un cărbune.

Ție, omule, Destinul
Ți-a dat chinul cel mai greu:
Ți-a dat focul conştiinții
Să te schimbi din om, în Zeu!

D. NANU.

Pe cine a iubit Alisia?

IV

N'au trecut zile multe şi a răsărît lângă mine. Săpam singur în grădină, de urât, ca să potrivesc un pântec de pământ, aşa, ca să nu stea locu nesupărat.

Poclitu ceresc era şters ca şi ochii mei vesteji. Un senin fără noimă. Mă încăpăţînam să-mi aduc aminte ce zi din lună va fi fiind. Pierdusem şiru. Aşa pustiu urât ca acum să se lase peste spetele mele şi ale pământului nu apucasem.

Alisia s'a aşezat aproape şi se uita. Parcă nu lipsise nici o zi. Era în toane rele. Am lăsat-o.

...„Să sapi !... şi gândul să-ţi fie mic cât ţărâna pe care ai răscolit-o... dorinţa numai dela un capăt al brazdei la altul!"

Vorbea silnic şi domol. Sta pe-o bancă cu mâinile atârnate, ca nişte ramuri frânte, cu nimicul pe dânsa şi înăuntrul ei.

Ea cea pornită şi aprinsă, cea pătimaşă şi vecnic bătută de vânturi sta searbădă ca şi cuprinsul, şi eu nemai hrănit de vioiciunea ei, stam oblu şi părăginit.

— Joi, Doamnă, azi ?

...„şi după Joi... Vineri... şi iarăşi... Zilelor goale la ce bun numele şi zilelor pline la ce bun numele ?

— Sunt, draga mea, oameni, cărora din zile numai numele le înseamnă ceva.

— „Dar oameni care înseamnă cu numele lor bucuriile şi zilele, sunt ?

Un tremur scutură umerii orfani ai Alisiei.

— Frig ?

„Nici atât!... Sunt acum pe lume odăi molcome, suflete tihnite, minţi odihnite, cugete şi inimi mânate de voinţă. La îndemâna celor zece degete, un lucru voit, la căpătâiul drumului un hotar vroit. Ajungi... sau rămâi în drum... dar ai ştiut ce ai vrut...

Să ştii ce vrei !

— E ca şi credinţa, un stâlp de proptire.

...„Mie îmi trebue o pernă... o pernă, pe care fruntea căzută să uite şi să doarmă".

— Am văzut prin ceţăţile albe capete de marmoră lune-

coasă, care se odihneau pe perne de piatră grunzoasă astfel de somn.

Se uită împrejur :

...„Ce pajiște!... să nu sădești, moș Darie, nici o grăunță, să nu lași să crească nici o răsadă... să smulgi nemilos.

Știi d-ta ce înseamnă să te scoli într'o dimineață frumoasă și să deschizi soarelui din ziua aceea porțile inimei ferecate; să lași lumina să alerge prin unghere stăpânite numai de tainele umbrei; să deprinzi încet răcoarea cu boarea călduță; să ștergi mucegaiul, să usuci umezeala, să întorci fețele sufletului încet spre dogoare... și iar să se închidă deasupra lacătul singurătății, gerul părăsirei și apa moartă a uitării, înăbușind focul subt pânzele ude... și să mocnească iar subt frig căldura abia desprinsă din flacări!"

Se scutura din ea urâtul ca colbul păienjenișului după tufe uscate.

Am intrat amândoi în încăperea veche a casei mele și ne-am așezat împovărați fără de povară pipăită și osteniți fără de trudă văzută.

Baba copsese pâine și învârtise plăcinte de făină oacheșă și dulce, umplute cu floarea smântânei, care îi plăceau fetei noastre mai bine ca ori ce dulcețuri scumpe. Învățase baba a le face prin ținuturile Dobrogene.

Alisia îi surâdea. Aveau între ele vorbă puțină, dar mersul înțelegerei neclintit.

S'a așezat baba mai deoparte, și am stat noi în denoi fără de străini în preajmă, și încet ni s'a mai împăcat urâtul, îl simțeam ridicându-se ca burhaiul de pe eleșteu. Eram acum tăcuți și liniștiți.

Baba a aprins lampa din perete, a ridicat talerele și a întins cărțile. Alisia i-a surâs iar, fiindcă toți necăjeam baba pentru cărțile ei, dar Alisia nu o necăjea cu nimic.

Ne era bine cum îi e iazului când se lasă umbra blândă peste el și-l învelește. Glasul babei ne legăna ca croncănitu broțăceilor...

...Pică bucurie între drumuri... Temei pentru o grijă... un crai de tobă cu gând cu trup ține casa... Se ridică veste de la loc depărtat... ai călcat necazul în picioare... Întâlnire la drum de seară.

Prin crăpătura ușei venea acum de afară o răcoare ușurată de asprime și Maica Domnului din Iconostas, se uita blajin.

. . . . . .

. . . . . .

Și treceau zile peste zile. Alisia îmi zicea uneori: Moș Darie, noi doi ne înțelegem. Să uităm oamenii care ne necăjesc, să uităm... că nu e nimic... D-ta ești un bătrân purtat prin lume pe departe. Se vede că drumurile mele neumblate ar fi fost să fie și ele drumuri de apă. Oamenii chiamă pe cei ca mine: visători. Adică ceva neînsemnat, fără multă cădere la cuminția

vieţei. Ei cred că eu privesc în ochii D-tale, vârfuri de catarguri şi năluce de stânci.

Nu. Ochii d-tale sunt doi ochi mici şi vioi de bătrân iscusit. Lumile şi Mările au lăsat pe firea d-tale urme, şi din ele ne vine nouă amândorura înţelegere aşa de bună, dar ceeace caut eu în ochii d-tale, e *sufletul nestrămutat.*

— Că nu e nimic... zisese Alisia! Cam tot astfel ne spunea de mult unul care mersese cu noi la larg să vadă cu ochii lui nu ştiu ce din ale învăţăturei. Eu trăgeam cu urechea la ce spunea, dar când se înăsprea vremea îl luam repede: Învăţătura d-tale văd că nu ne schimbă vântu-n pânze. Tot Dumnezeu stă deasupra!

Zicea şi el ca Alisia că „nu ar fi nimic". Şi eu, nu e vorbă uneori când calc ţărâna şi mi se prinde talpa de un os omenesc, ridic ca ars picioru. Cine o fi fost pe acolo?... şi numai e!...

Nimic n'o mai fi după ce numai e? dar tot am fost eu şi fata mea, doi oameni de sfat subt un peticuţ de cer pe o creangă de vreme. Cum şi ce fel, am fost până să numai fim.

„Nimic" Moşule! Ce crud cuvânt!... Când timpul şi-o trage perdelele peste poveştile mele aiurite şi o rămâne doar bruma peste înghetul inimei, voi mai deslusi eu cine a fost şi dacă adevărat a fost! Oamenii care au strâns în braţe puternic trupul viu al existenţei abia îşi mai aduc aminte. Mă gândesc, Moşule, aşa:

— Mi-am pregătit sufletul pentru gândul ei.

„Fiindcă prin viaţa noastră trec lucruri şi se înseamnă în noi, fiindcă suferim pentru ele, plângem, râdem, tremurăm; fiindcă trecerea şi uitarea lor chiar le hotăreşte traiul; fiindcă moartea care e trecerea şi uitarea vieţei, e dovada că viaţa dăinueşte — nu-ştiu să-ţi spui deslusit — dar din toate astea aşa mi se pare mie că am avea poate suflet — suflet în afară de noi, locuind în noi ca într'un potir vremelnic, nimicit numai înşelător, apoi purtat aiurea... Că vom mai avea şi trup, căci nu se poate atâtea lucruri neîndeplinite să nu se mai întrupeze!"

M'am uitat mirat: Cum să nu fie suflet, Doamnă? Nu zice Domnul: şi sufletele noastre dea dreapta Tatălui!... Despre trup... cred că e mai temeinic să-i sfârşească cineva socotelile aicea.

Părea a nu se mulţumi cu ce i-am spus — nici cu ce gândea ea.

...„Dureroşi sunt trecătorii, taică! Când ne-am înăsprit în singurătate ei ne luminează pervazul, ne încălzesc pragul, apoi se duc.

Dece pleacă oamenii pe care îi iubim? Dece fug oamenii care ne iubesc?... Dece fug şi ne iubesc... Dece?

Moşule! D-ta eşti cel care rămâne!

— Cum să nu fiu ăl care rămâne, dacă sunt ăl. care nu pleacă — am glumit prosteşte. Eram cam înduioşat.

Dar tu, fata mea, ce minune vei fi fiind ? Pâraele mici uşor ţâşnesc, curg şi murmură neştiute. Cine se gândeşte la miezul adânc de unde le-a desnodat truda pământului. Sunt lucruri a căror măsură trebue căutată în adâncime.

...„Moş Darie, d-ta eşti un filozof !"

Aşa râd copiii de noi ! — Fereascâ-mă Domnu ! Eu sunt creştin !

A tăcut, s'a uitat lung la mine... a zis :

„Să nu pleci moşule niciodată ?

— Eu aşi fi vrut să vie pe loc plecarea, acuma că ştiam ce ochi au să mă plângă.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Zilele nici una la fel — toate la un fel. In om nici o clipă asemenea — acelaş om !

Ne învârteau zilele în ele şi le învârteam peste noi, cum răstoarnă valul scoica. Şi într'o zi vorbeam :

... „Taică ! — spuneu Alisia. — Ce trece trage vad dar creşte deasupra luncă, şi e mai fraged aşternutul ei odihnitor când a crescut peste prăpastie... Celor cutezători, Moşule, care apucă firul de capătul durerei le e îngăduitor Domnul şi darnic de bucurii necunoscute.

...Nu e aşa că voi avea şi eu bucurii ?... Taică, visul e spuma celei mai dulci beţii, dar când ne piere fumul lui, rămânem neocrotiţi, ca rezemaţi de un stâlp de aburi. Tot braţele vii trebue să fie proptelele cele mai minunate în care se odihneşte de sbucium iubirea... Lacrimile dorinţei neîntrupate sunt mărgăritare dar se usucă singure pe pleoape. Mâinile de carne şterg mai bine apa lor isvorâtă din carne... Fruntea care se lasă pe umărul iluziei nu-şi poate desprinde cercul de diamant al zădărniciei, pe când degetele aevea trebue să 'nelezească cununa de plumb a grijilor.

Singură sărutarea închipuirei e mai milostivă nu cere mereu aceeaşi desmierdare cum o fi cerând gura care s'a prins odată pe gură".

— Asta-i pacostea că trandafirul lutului dece-l uzi — de ce mai cere.

...„Mie, Moşule, mi-au spus doi călători : „un ceas de viaţă înseamnă cât o viaţă de vis". Eu surâdeam. Credeam atunci numai în vis. Dar se scoală într'o zi zorile sosirei, şi tremură în noi spaima bucuriei vii".

— Să-ţi fie în plin, fetiţă — şi să nu mă uiţi şi pe mine la fericire !

...„Pasăre gingaşe, fericirea ! Trudnic o prinzi — anevoe o păstrezi — lesne sboară !"

— Pasări ! Câte soiuri, atâtea năravuri. Cam buclucaşă e drept asta a fericirei ! — Dragostea tot pasăre. — Mult până o prinzi, lesne creşte, — anevoe o goneşti... Ii prieşte în co-

livie... In sân şi-o aşează — astâmpăr nu are. Tot cântă şi se sbate... Ciripeşte până în ziuă, nici noaptea nu tace. Năstruşnic oaspe! Doar mâna de om în sân strecurată o adoarme şi o potoleşte.

A ridicat ochii fulger la mine... Uitătură!

— Ce te miri fetiţă! Gândul bătrân culege pe unde a risipit dorul tânăr!

...„Pasări, Moşule! Tot crângul în om... omul asemenea crângului! O singură fire... aceeaşi!"

— A Domnului!... Dar din crângu uscat fug toate păsările le rămân doar arătările... şi nu mai cântă inima de cât pe frunza altuia

. . . . . .

. . . . . .

Moş Darie tăcuse. Era târziu.

Parcă a şoptit cineva: — Pe cine a iubit Alisia?

Pe nici unul!...

...Pe o muche de apă, multe lespezi sunt până la fund.

...E om şi om... e femee şi femee...

...Dar dece-o fi chemat-o Alisia?...

Ce e numele la om... snoavă!...

Am rămas ca de obicei cel din urmă. Apoi m'am sculat să plec şi eu. Când a deschis prietenul meu poarta până să nu cadă clanţa cu sgomotul pe care dinainte îl aveam în ureche, am întrebat: Cine era?

Prietenul meu trebue să fi surâs alături în umbră.

Trecusem drumul în curmeziş. Gardul meu cârpit albea cu stinghiile cele noi şi cred că de acest mic reazăm de lemn, mecanismul memoriei mele va lega ceasul de acum.

La prieten căzuse clanţa din nou. Ştiam că poarta veche se lasă şi trebue împinsă cu umărul cam anevoe. El aşteaptă până scârţâia la mine portiţa pe ţâţânele noi şi cred că dacă l'aş uita vreodată pe el, scârţâitul ăsta ar rămâne în noi ca sunet chiar desbrăcat de amintire.

„O să plouă mâine!" a zis. Desigur ridicase capul spre cer. Era un senin deplin parcă pe o piatră tare albastră lovise cineva şi sărise pulbere de stele.

O lumină aşternea pe potecă o rochie albă. Am murmurat: Pe cine a iubit Alisia?

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Nu te-am uitat

Nu te-am uitat, ci veşnic —
La masa mea de lucru —
Citeşti aceleaşi pagini,
Sorbind aceleaşi rânduri,
Şi suferi ca şi mine, căzând ades pe gânduri!

Nu te-am uitat, ci veşnic
Mă însoţeşti pe drumul nestrăbătut al vieţii,
Imbărbătându-mi păsul
Şi-adesea îmi eşti soră
Când sila e-o povară,
Iar drumul — plin de sânge şi flăcări — mă doboară!

Nu te-am uitat, ci veşnic
In visuri îmi apari
Suavă, mlădioasă,
Cu zâmbetul de soare,
Cu braţele 'ncărcate de roze 'mbătătoare!

Nu te-am uitat, ci veşnic
Te-aud ca pe un cântec,
Te sorb ca pe-o mireasmă,
Te simt atât de-aproape
Că părul tău de aur mă mângâe pe pleoape!

Nu te-am uitat, ci veşnic —
Ca valurile mării,
Ca stelele albastre ce strălucesc pe cer,
Ca farmecu 'nserării,
Ca viaţa tumultoasă şi plină de mister,
Ca freamătul naturei
Ca sfânta poezie închisă într'o carte,
In mine tu eşti vie
Cu toate că o mare de vifor ne desparte!

ALEXANDRU T. STAMATIAD

AMINTIRI UNIVERSITARE

T. Maiorescu

Se împlinesc douăzeci de ani toamna aceasta, de când — studiile liceale încheiate — mă înscriam la facultatea filosofică din Bucureşti. De atunci am străbătut un drum destul de lung. Nu am nici a-l deplânge, nici a-l proslăvi. Nu-mi pare nici aşa de urât ca să-l blestem, dar nici aşa de splendid, ca să nu-mi pot închipui altul mai frumos. Dar nu despre drumul acesta mi-am pus în gând să vorbesc acuma, ci despre vremea de care dânsul mă desparte, aruncând-o într'o zare mai îndepărtată, dar care, în ciuda lui, uneori se pune în mişcare, venind impetuos încoace, — ca pădurea lui Macbeth. Căci sunt momente în care drumul acela simt că se scurtează, dispare şi mă regăsesc faţă 'n faţă — ca şi cum ar fiinţa acuma întâiu — cu lucruri pe care le-am avut înaintea ochilor şi care mi-au umplut viaţa simţurilor, atâţia ani îndărăt.

De multe ori m'am hotărât să însemnez pe câteva din ele, — dându-le cu asta ş'un astâmpăr pe care încă nu-l au. Am tot amânat. De data aceasta, câteva zile de răgaz, cu prezent incolor şi viitor confuz, mă dă complect pe mâna aducerilor aminte. Nu pot decât să fiu al lor, atâta cât mă vor putea reţine.

Neapărat n'am să destăinuesc decât lucruri care ar putea să intereseze şi pe alţii şi de aceia voi lăsa la oparte tot ceiace poate să aibă o valoare strict personală. Am să povestesc în primul rând amintiri de pe la cursuri, contribuind poate cu ceva la conturarea figurilor de profesori care răspândeau cunoştinţe şi exercitau influenţă de pe catedra universitară. Mai ales că cel puţin faţă de unii dintre dânşii, posteritatea va nutri destulă curiositate ca să-i ştie cum au fost. Nu pot să încep decât cu acela care era pe atuncea maestrul maeştrilor, zeul zeilor, al cărui cuvânt era o vrajă şi a cărui influenţă o fascinaţiune: e vorba, se înţelege, de **Titu Maiorescu.**

Numele de Maiorescu îmi era cunoscut firește de când eram în liceu. Imi amintesc că, fiind în clasa doua secundară, cineva mi-a expus un punct din argumentarea lui Maiorescu în polemica lui cu Gherea. N'am isbutit să pricep, dar am simţit ameţeala unor adâncuri nebănuite încă. Am auzit apoi în repeţite rânduri, rostindu-se numele de

Maiorescu cu intonări caracteristice de slavă şi respect. Am aflat succesiv despre societatea Junimei, despre rolul şi luptele ei literare. In fruntea volumului de poezii al lui Eminescu, am găsit ca preambul prefaţa lui Titu Maiorescu. «Convorbirile literare» pe care le citeam din vreme în vreme, întreţineau fanatic cultul lui Maiorescu. Alte publicaţii îl pomeneau şi ele, ca pe ceva care şade foarte sus. Pe de altă parte, oricât aş fi gustat de tare verva caustică a lui Haşdeu, din chipul supărat în care îl ataca pe Maiorescu, nu-mi era greu să cred că acesta îl atinsese bine şi cu succes. In clasa 6-a liceală, mi s'a recomandat la logică, manualul lui Titu Maiorescu. Cartea aceasta, de pe care ne pregăteam lecţiunile, nu era de natură să mă apropie sufleteşte de autorul ei, dar nici să-i scadă prestigiul pe care îl avea. Ea este desigur grea pentru începători. Forma e strașnic de abstractă, iar cele mai multe paragrafe au o concisiune de inscripţie. Lipsesc cu desăvârşire acele fraze de umplutură, care oricât ar fi de condamnabile din punct de vedere literar, dau prilej acelui care învaţă să-şi mai odihnească pe ici pe colo spiritul încordat. Perspectiva de a trebui să reţii *toate* rândurile unei pagini nu e desigur ademenitoare...

Totuşi recunoşteam că această carte e grea, dar nu graoae şi dacă aveam ceva de reproşat apoi aceasta n'o puteam face decât numai capetelor noastre...

Osebit de svonul de învăţat şi de cugetător, căpătasem la un moment cunoştinţă şi de faima lui Maiorescu, ca vorbitor. Mi-o destăinuise un fragment din «Amintiri despre Junimea» publicat de Iacob Negruzzi într'un număr jubilar al «Convorbirilor»; un articol al lui Anghel Dumitrescu din «Literatură şi artă Română» în care îl înfăţişa pe Maiorescu drept fruntaşul tribunii noastre parlamentare; în sfârşit şi unii colegi-externi de la liceu, care liberi de colivia internatului şi de uniforma bursierului, băteau întrunirile de la «Dacia» unde se ducea pe atunci campanie împotriva lui Dimitrie Sturza pe chestia naţională şi unde vorbea şi Maiorescu.

Să mai adaog că vreo doi-trei camarazi cu preocupări mai alese se rătăceau câteodată şi pe la cursul lui Maiorescu la Universitate şi'mi vorbeau despre el ca de-o minune...

A fi elevul lui Maiorescu îţi apărea d'inainte ca o fală, iar a fi distins de către dânsul îţi părea o mândrie ce abia cutezai să o visezi. Cu astfel de sentimente m'am înscris la Universitate în toamna anului 1899...

In sfârşit după vreo lună de nerăbdătoare aşteptare, s'a anunţat deschiderea cursului lui Maiorescu pentru data de *3 Noembrie ora 5 p. m.* Plăcuta emoţiune a apropierii evenimentului era însă umbrită de-o grijă serioasă. Incă de pe la începutnl anului publicul fusese înştiinţat prin broşuri şi articole de ziare că la 1 Noembre pământul se va isbi de o cometă şi că planeta noastră va pieri. Profeţia — reapărută în publicistica din toamnă — se făcuse nu de zodieri, ci de oameni de ştiinţă care o înfăţişau cu tot aparatul ştiinţific necesar. Cu tot numărul suficient de sceptici, era şi foarte multă lume îngrijorată, lume care credea.

Şi cum să nu facă parte mai de grabă din aceştia, tinerii stu-

denți, care după ce știau de caracterul efemer al planetelor, mai erau convinși de puterea științei și de siguranța prezicerilor ei? Este cert că noi nu luam în râs profeția și aproape ne așteptam să se'mplinească.

Cu vreo trei patru zile înainte de 3 Noembre ne aflam la olaltă câțiva studenți din primul an. Vorbeam despre cataclismul în perspectivă și ne împărtășam unul altuia temerile noastre. La un moment unul dintre noi exclamă: «... O să murim și... măcar n'am auzit odată vorbind pe Maiorescu!»... după care adăogă repede un altul: «Ce-ar fi dacă ne-am duce să-l rugăm să-și înceapă cursul mai devreme... de pildă la 31 Octombre?!» Conversația noastră nu avea nimic de glumă... sau așa de puțin, încât dacă n'ar fi fost sfiiciunea firească, desigur că ne-am fi prezentat o comisiune la maestru, ca să-i expunem cazul și să-l rugăm să se conforme dorințelor noastre. Am renunțat fiindcă ne-am temut mai degrabă să nu ne trimeată la plimbare, deși, sunt sigur astăzi, că fără să se fi potrivit vorbelor noastre, i-am fi făcut cu cererea aceasta destulă plăcere, ca să ne primească prietenos și bine!

Teribila profeție nu s'a împlinit însă și ziua fatală a trecut fără incident. Așa că în loc să fim carbonizați de două zile, ne-am putut deștepta teferi în dimineața de 3 Noembre, ziua când aveam să aud pentru întâia oară pe Titu Maiorescu.

Cu toate informațiile luate dela studenții mai vechi, n'am știut totuși că lumea începe să se strângă de pe la $2\frac{1}{2}$ în sala de curs. Când am intrat eu, îndată după 4, sala era plină și aș fi stat în picioare, fără bunăvoința unui prieten care a primit să se supție, pentru a-mi da o jumătate de loc. In intervalul de o oră cât mai era până la venirea magistrului s'au cărat zeci de scaune suplimentare care se ocupau îndată și s'au umplut în scut timp toate spațiile goale dintre bănci, scaune și catedră, în fine orice bucățică de podea, de acei care preferau să șadă striviți și în picioare, decât să piardă lecțiunea ilustrului profesor... In curând auditorul din picioare era mai numeros decât cel așezat. In sfârșit ciasornicul arată cinci ore... cinci și un sfert. Un semn se face de la ușă, urmează un fel freamăt, apoi conversațiile se sting... în timp ce valul de oameni de la intrare se desparte cu anevoie în două, ca să deschidă o cărărue. Un cap alb se ivește printre capetele tinere care n'aveau loc nici pentru a se înclina. Incet, luptându-se cu valul și pășind cu băgare de seamă, bătrânul profesor ajunge maiestos la catedră, își rotește în sală o privire mulțumită, se proptește în mâni, își apleacă puțin trupul înainte și ceva capul pe spate și rostește, potolind cu totul ultimele fâșiituri întârziate, vorba: Domnilor!

Ii auzeam în fine glasul despre care mi se spusese atâtea și cetisem atât!

Lecțiunea a durat până la șase jumătate într'o sfințenie de biserică. N'aveai inainte un profesor care explică, ci mai mult un preot care oficiază. Nu era numai mintea care culegea idei, era tot sufletul care prins în mreje nevăzute, se simțea tot mai aproape de albastrul serului. Era un fel de călătorie ușoară spre ținuturi transcendente, în ccăpărări de facle și cântece de harpă. Mai ales de pe la a doua ju-

mătate a lecțiunii glasul magistrului devenise atâta de muzical, încât parcă îți venea să-ți cletini capul ca în tactul unei melodii... Și totuși nici o urmă de ceiace s'ar putea numi o afectare sau o declamațiune!

Am eșit fermecat. Mai târziu mi-am dat seama că această primă lecțiune n'a fost nici cea mai bună, nici cea mai frumoasă din ale acestui profesor. Dar, firește, nu puteam să o compar atuncea, cu acelea care aveam să le ascult mai apoi!

Am plecat cu hotărârea să nu lipsesc nici odată de la aceste lecțiuni. Dar mai era nevoe de-o hotărâre? Mai încăpea vreo ezitațiune? E cunoscută starea de plăcut neastâmpăr, pe care o ai într'o zi de spectacol de artă superioară, la care ai biletul reținut: vreun mare concert al vreunui maestru, la reprezentarea unei capo-dopere teatrale sau la jocul unui ilustru interpret. O astfel de stare sufletească aveai din dimineața zilei în care își ținea cursul Titu Maiorescu! Ce dezolare dacă ni s'ar fi vestit de-odată că lecția s'a amânat!

Am urmat fără absențe, câțiva ani, cursurile lui Maiorescu, până la luarea diplomii și chiar după aceia. Mi-am precizat impresiile, mi le-am îndreptat câteodată, am putut să descopăr o parte din taina puterii sale de suggestiune. Din ce în ce îi vedeam mai bine esența talentului, — și unele neajunsuri. Cred că pot vorbi în chestia aceasta cu toată nepărtinirea și în destulă cunoștință de cauză.

In afară de limpezimea cristalină a expunerii, de excelenta rânduială a ideilor și pregătirea atentă a fiecăreia din ele, în afară de unitatea lecțiunii care alcătuia un tot armonic și împlinit, ceiace ridica nivelul acestor prelegeri neuitate este sufletul cu adevărat filosofic care le anima. De și trăind în vremea pozitivismului, de și puternic înrâurit de doctrina kantiană a limitelor cunoștinții noastre, deși chiar în epoca învățăturii sale în streinătate speculațiile metafizice îndrăznețe începuseră să cadă în discredit de odată cu hegelianismul expirând, — totuș Maiorescu, având un real temperament de filosof, care nu poate să renunțe la marile întrebări capitale, în speranță că'n lipsa unor răspunsuri precise, se pot obține măcar câteva întrezăriri, — aborda la curs problemele cele mai înalte, silindu-se să ne avânte înspre culmile lor. Nu zic că ne prezenta soluții, acolo unde alții nu putuseră da nici una. Dar știa să aleagă cele mai bune poziți-pentru ca să privim adâncurile realității și să ne dăm seama de imensitatea ei. Iar une ori svârlea câte-o rachetă vie, brăzdând c'o dungă luminoasă, bezna care ne'nconjoară. Nici odată n'ai fi putut, urmând pe Maiorescu, să confunzi existența cu suprafața ei, fondul lucrurilor cu fațada, năzuințele sufletului c'o vibrație moleculară și să 'nchizi în concepte meschine și vulgare, infinitul inepuisabil al realității. Urechea lui fină deslușea în clocotul lumii înconjurătoare sunetele care veneau de aiurea, dintr'o lume nevăzută...

Acest contact aproape mistic cu isvoarele supreme ale lumii nu se poate mijloci, de regulă, pe căi obișnuite. Ceiace nu se poate zugrăvi în desemnuri limpezi, rămânea să ne facă *s'o simțim*. Aceasta este adesea pentru metafizicianul care s'avântă departe, unicul mijloc și singura resursă. In privința asta Maiorescu dispunea de arta expunerii lui magistrale. Nu era numai nemerita alegere a expresiilor, mai

era minunata elocvență a gesturilor, desăvârșita modulare a vocii, în sfârșit o întreagă colaborare a tuturor fibrelor sale, care îți dădeau *senzația* lucrurilor ce nu se pot descri. Adesea ori trecea prin sală fiorul limanurilor îndepărtate și al regiunilor inaccesibile, și măsurai adâncul realității trăindu-l, scufundându-te în el.

Cu felul său de a concepe și cu modul lui de a se exprima, Titu Maiorescu are meritul de a fi întreținut la ascultătorii săi două lucruri : *Simțimântul importanței chestiilor și pasiunea marilor probleme.* Cât privește pe aceasta din urmă, care alcătuește de sigur substratul oricărei mișcări filosofice, ea poate deveni însă în anume circumstanțe ș'un neajuns, atunci când, în școală, nu este complectată și de alte îndemnuri. Ș'aci am pus degetul pe un defect al activității profesionale a lui Maiorescu. Dânsul nu căuta să reție pe elevii săi, măcar în chip temporar, de la speculări asupra problemelor supreme, către care cei mai mulți se aruncau deadreptul, fără să fi făcut necesara ucenicie, din ocuparea cu chestii mai mici. Și oricum, e greu să construești o mașină, când n'ai învățat mai înainte cum se construește un șurub!

I se reproșa în ultimul timp lui Maiorescu, că nu se ține la curent. Imputarea era în parte adevărată. Maiorescu se oprise la Herbert Spencer și nu citise filosofia celor din urmă decenii. Despre această filosofie, după cum mărturisea el însuși cu sinceritate, lua cunoștință din lucrările de fine de an ale studenților care foloseau adesea scrieri mai noi. Totuș Maiorescu cetea scrieri de știință, mai cu seamă acele de aplicațiune, după cum cetea necontenit și cu pasiune memorii. De acestea se slujea conștiincios la cursul de Istoria Filosofiei nu numai pentru a putea povesti incidente picante din viața filosofilor, care își aveau și ele partea lor pedagogică, dar și pentru a reconstrui din ce în ce mai bine, atmosfera morală în care se născuseră diferitele sisteme. Căci deși la prima vedere Maiorescu apărea ca un adversar neînduplecat al teoriei influenții mediului, de fapt el nu o respingea decât în forma exagerată pe care i-o dăduse Taine. Astfel o utiliza în prelegerile sale și sub acest raport se poate zice că dânsul își perfecționa într'una cursul, pe care și-l moderniza totodată, făcând cu prilejul tuturor sistemelor, neîncetate și admirabile aplicații la actualitate. Firește, era mai bine să nu-și fi oprit firul expunerii cam pe la a doua jumătate a secolului al 19-lea și să fi fost în măsură să ne prezinte evoluția cugetării până în zilele noastre. Dar de cât un profesor care ne-ar fi împărtășit într'o formă uscată și adormită *toate* curentele contemporane, cu cât e de preferat profesorul care se oprește la un punct oarecare, însă ceiace-ți redase până acolo era temeinic, limpede și animat de toată viața unui suflet care pătrunde, meditează și știe să comunice.

Foarte folositor era și cursul de logică pe care îl făcea Maiorescu, în mijlocul unei afluențe mai reduse. Nici la logică nu se mai ținea în curent și lecturile sale nu trecuseră de Trendelenburg, Mill și Bain. Totuș, ca unul care propun și eu logica la Universitate, mă pot întreba dacă predarea logicei clasice, cu desfășurarea ei matematică, nu e oare mai de folos, de cât noile teorii care au introdus în

această știință, până la o vreme sigură, dubiul și controversa. In orice caz e bine ca *întâiu* să se învețe vechile formule, iar contribuțiile moderne la știința logicei să se prezinte ulterior, ca complectări sau chiar corecțiuni. Iar pe logica clasică, pe care, cum zic, o consider învățătura de bază, Maiorescu era un adevărat stăpân! Dacă față de fondul lecțiunilor sale s'au produs critici, unele întemeiate, în ce privește forma s'au spus răutăți absolut nemotivate. Așa a fost acuzarea că Maiorescu «își învață lecțiunea pe dinafară», ceiace era cel mai frumos omagiu care se putea aduce meșteșugului său de a vorbi. Pentru cine are cât de puțină deprindere în asemenea materie și își dă seama de abisul care este între fraza scrisă și fraza vorbită, era clar că Maiorescu își pregătea lecțiunea, dar nici vorbă că și-o învăța pe de rost. O frază învățată te trădează prin necontenita variare a expresiilor, prin desăvârșita ei corectitate, în sfârșit prin ceva care «nu e de-acolo». Fraza lui Maiorescu, de obicei lungă și amplă, pe care puțini o urmăreau în desfășurarea ei gramaticală, te fura în deobște și-ți părea mai impecabilă decât era de fapt. Dacă însă o urmăreai pentru ea însăși, constatai câteodată, că nu era chiar așa de perfectă, că uneori se întrerupea fără să se mai termine, în fine că n'ar fi putut fi scrisă mai niciodată «tale quale». Tot așa de absurdă era și legenda despre «răceala» maioresciană. Era ceva olimpic, dar câtuși de puțin rece. Dimpotrivă, mai ales în partea finală a lecțiunii, vorba era vibrătoare și caldă până la entusiasm. Cine a scornit-o cu răreala, — sau n'a ascultat niciodată pe Maiorescu, sau era de aceia care își imaginează că nu există căldură până nu e și neorânduială. Și e drept că la acest orator, stăpân pe sine, în nici o împrejurare nu se pierdea firul ideilor și nu se strica linia mișcărilor.

Neapărat, îmi închipuesc că — aparte dispozițiile sale înăscute — Maiorescu trebue să-și fi dat odată multă osteneală, pentru a ajunge ceiace a ajuns ca vorbitor. Omul acesta care în bună parte se constituise și pe sine (a fost o adevărată *causa sui*, care lucra prudent și cumpănit), *știuse să transforme în elemente de elocvență chiar lucruri antieloquente*. Maiorescu nu dispunea de un vocabular prea bogat și în cuvântările sale nu se întâlneau, în genere, expresii colorate și termeni pitorești. In schimb își întocmise un limbagiu excesiv de ales și rafinat, pe care nu l'ar fi întinat vreodată vre-o vorbă prea familiară sau vre-o expresie de dialect. De asemenea șuvoiul elocuțiunii sale nu era prea abundent și între cuvinte făcea îndeobște pauze destul de lungi. Ei bine, pauzele acestea, care la un altul ar fi putut fi penibile și totodată o negațiune a darului vorbirii, dânsul le întorcea în mijloace de farmec și de captivare. Cu tactul și abilitatea de care a dispus în viață își organizase și propriul său talent, pentru a scoate dintr'însul un maxim de efecte, — ceiace, ca nimeni, a și reușit.

In orice caz felul său de vorbire, așa de prețios pe catedra universitară, era ceva cu totul superior. Trebue să mărturisim că o bucată de vreme, am crezut că elocvența lui Maiorescu era *singura* formulă de elocvență, și tot ce nu era în genul său, îmi apărea ca negația elocvenții. Așa îmi explic între alte motive pentru ce mi-a

trebuit un oarecare timp — de altfel ca la mulţi alţii — pentru a recunoaşte calitatea de orator, a altui profesor de la Universitate, a cărui influenţă mergea crescând în vremea studenţiei mele, pentru a întrece mai apoi pe-a tuturor, — a unui profesor care se deosebea enorm ca mod de vorbire, de calapodul maiorescian. In bună parte, graţie lui, a trebuit pe urmă să-mi lărgesc formula şi m'am încredinţat că elocvenţa lui Titu Maiorescu era un gen remarcabil de oratorie, însă nu singurul cu putinţă.

I. PETROVICI

Cântecele mele [1]

In mine sue cântecele toate —
Ce le-am dospit în adâncimi curate
Din marile dureri necunoscute,
Dar toate mor învinse şi tăcute,
Nebănuite, — tremurând
Pe rugul asprului cuvânt.

Ascult în mine 'nfiorat tăcerea
Cântărilor cari îmi silabisesc
Seninul lor dumnezeesc,
Şi înţeleg belşugul şi puterea
Atâtor suflete ce mor
De greul mut al visurilor lor,
Şi înţeleg tăcerea şi durerea
Singurătii stâncilor.

Ş'asemeni unui strop de rouă 'n care
Ursita stâncilor se oglindeşte —
Solemnă, mută şi nemuritoare —
In lacrima ce'n ochi mi se iveşte,
Resfrâng vecia miilor de stele,
Topesc durerea cântecelor mele.

A. DOMINIC

1) Din volumul de poeme care va apare în curând.

CRONICA ARTISTICĂ

Expoziția d-lui Troteanu

In localul salonului „Arta" din str. Franclin expune lucrările sale d-l *Troteanu*, unul din elevii preferați ai d-lui G. Mirea. Mai recunoaștem pe altul care a fost răposatul pictor Romano.

Aceștia, doi sunt singurii elevi care se resimt, în chip evident, de influența maestrului lor. Relevăm acest fapt fiindcă, de obiceiu, foștii elevi ai d-lui Mirea se feresc, mai mult, se tem chiar de a fi recunoscuți ca atare. Prin constatarea aceasta ne exprimăm numai mirarea pe care o resimțim față de acest fenomen fără ca să avem intenția să stabilim d-lui Mirea nici o vină și nici măcar o inferioritate didactică. Ne surprinde însă această lipsă de influență asupra talentelor încă fragede ce trec prin școala de Arte frumoase, și-o deplângem fiindcă suntem convinși că influențele salutare contribue la desvoltarea unui talent. De pe urma influențelor nu păgubesc decât mediocritățile ; în general ele fecondează, la începutul carierei lor, talentele adevărate. Cine ridică în fața unui talent, la începutul carierei sale, obiecțiunea influenței suferite de artist, comite o nedreptate, căci influențele se înfiltrează și se primesc în mod înconștient și pasiv și în artă pe bază de afinități. Personalitatea artistică cunoaște și ea o filiațiune la fel existentă aceleia din lumea fizică. Caracterul deosebit și individual se evidențiază mai târziu și clar în epoca maturității. Deci conchidem că genealogia își are capitolul ei special și în artă.

D-l Troteanu e unul din puținii elevi ai d-lui Mirea care nu își reneagă maestrul și nu se teme de aceasta influență ci, dinpotrivă o afișează.

Afinitatea personalității artistice a d-lui T. e însă numai superficială, e de pensulă, adică de procedeu technic Ce a primit de la d-l Mirea și ce adaogă de la d-sa se cristalizează într'un rezultat surprinzător. Calitățile de technică ale d-lui Mirea primite de pensula d-lui T. s'au transformat în defecte, iar scăderile maestrului sunt concepute drept calități : desenul afinat de un clasicism academic al maestrului la d-l T. degenerează în banalitate care caligrafiează forma fără să o descrie suficient. De dragul unei «idealizări» d-sa mai pierde cu totul din vedere caracterul formelor. (Vezi potretele, nudurile). Touche-ul pensulei care la d-l M. se conduce de o disciplină în sensul formelor sau al lumnei după natura subiectului tratat, la d-l T. se aplică la întâmplare.

Fuga pensulei d-sale pe pânză ar putea fi luată de ignoranți drept abilitate. Lucrările d-sale însă nu sunt abil făcute, sunt numai rapid făcute, ceeace nu e tot una. Abilitatea implică precizie, pe care nu o are d-l T. dovadă multele greșeli de proporții ale figurilor. Proporțiile fiind, de d-sa, formal concepute, nu poate invoca scuza proporțiilor expresive, adică voim să spunem că pe d-sa îl interesează frumusețea plastică a formelor iar nici decum expresivitatea lor. Ori nu se poate concepe frumusețea plastică fără impecabilitatea formelor.

Caracteristica lucrărilor d-lui T. e însă coloarea prin care temperamentul d-sale se caracterizează debordant și tumultuos. Intr'adevăr colorilor d-lui T. le lipsește esențialul ; n'au unitate. Ele se luptă, se bat între ele într'o dozare, ca nuanțe și valori, stridentă și falșă și fără

nici un raport cu natura. Petecile de coloare ce flutură peste toate tablourile ne fac impresia unor bazmale stacojii, furnizate de o prăvălie de stămburi «din Bazaca» pe care un capriciu bizar le-a tăiat în bucăţi pe care, în urmă, le-a cusut la loc şi disparat. Că subiectele sunt luate din lumea bazmelor nu le scuteşte de o corelaţie cu natura. Şi în bazme verosimilul încă trebue să-şi aibe locul ; altfel nu le acceptă nici copiii. Să mai adăogăm numai de cât, că romantismul operei d-sale e numai de cocardă şi nu atinge pictural esenţa subiectului.

Lupta colorilor stridente între ele păgubeşte claritatea subiectului expus din cauza lipsei unei ordonări şi subordonări succesive şi după importanţa relativă la subiect, a obiectelor accesorii ce întovărăşesc motivul principal. E întocmai după cum, în teatru, pe scenă, dacă toţi actorii ar vorbi în acelaş timp desigur că nu s'ar mai înţelege nimic din subiectul piesei. Acelaş lucru se întâmplă în pictură dacă elementelor, cari constituesc subiectul unui tablou, li se dă egală importanţă, atunci ele se anihilează reciproc în loc să se susţie şi să se complecteze.

Toate cele spuse relativ la coloarea din lucrările d-lui T. sunt defecte când e vorba de tablouri de interior, sunt însă acceptabile când sunt aplicate afişului artistic ; văzute la distanţă de 30 metri, armonia absentă între colori se restabileşte prin însăşi această distanţă.

Căci tablourile d-lui T. mai au însuşirea că menţin ochii într'o contiuuă escitare fără ca această escitare să se disolve într'un sentiment determinat. Această calitate împreună cu calitatea decorativă conţinută de lucrările d-sale sunt reclamate de afişul artistic. Dacă d-l T. vrea însă să rămână la pictura de interior va fi silit să-şi revadă cu totul concepţiile artistice menţinându-şi calităţile temperamentului său viciu şi bravura pensulei care, strunite, poate îl vor duce la un rezultat satisfăcător.

F. ŞIRATO

CRONICA LITERARĂ

Insemnări privitoare la Knut Hamsun

Am citit într'o revistă un articol despre noul laureat al premiului Nobel. Credem că o să găsesc câteva note culese din dicţionare şi reviste străine, note fugare, de bună seamă, dar cel puţin exacte. Pentru orientarea publicului nostru care, după afirmaţia d-lui Mihai Ralea, pune o barieră între literatura nordică şi literatura europeană, ar fi fost de-ajuns. Nu mă aşteptam însă la o caracterizare hazardată a vieţii şi operii lui Hamsun.

Ca să-ţi formezi o judecată dreaptă despre un scriitor străin, ţi se cere cel puţin cunoaşterea ţării şi a poporului, care i-a dat naştere. Când Jules Lemaître spunea că Ibsen pastişează pe George Sand, avea cel puţin bunul simţ să mărturisească cititorilor că nu ştie decât limbile clasice. D-l Ralea însă, după ce a citit în traducere câteva volume din literaturile scandinave, îşi închipue că poate da un verdict definitiv asupra celui mai mare romancier norvegian. E o greşeală. Dar nu-i o greşeală proprie tânărului critic, ci un păcat naţional : vorbim despre ce nu ştim sau despre ce ştim şi nu pricepem.

Fiindcă am luat contact cu civilizaţiile nordice, socotesc că e de datoria mea să dau câteva lămuriri despre Hamsun.

Mai întâi nu există o civilizaţie nordică, ci trei, care au fiecare un tipar sufletesc caracteristic. Nu poţi să bagi într'o traistă pe Ibsen, Jacobsen, Bang, Björnson şi Selma Lagerlöf. Ibsen şi Björnson sunt norvegieni, Iacobsen şi Bang danezi, Selma Lagerlöf suedeză. Primii doi poartă'n suflet vijelia fiordurilor, ai doilea ceaţa sundurilor, a treia bunătatea isvoarelor limpezi.

Nu insist asupra deosebirii adânci între aceste popoare. Ţin să spun numai că sufletul norvegian oglindeşte natura în mijlocul căreia trăeşte. Coasta dantelată şi abruptă de care se anină case risipite la distanţe mari, codrii de brad ce vuesc de vuetul cascadelor, fjeldurile,— polişuri de piatră pe care umbli ziua 'ntreagă fără să dai de o vietate, solul ingrat ce-l scormoneşte ţăranul fără nădejde, în sfârşit clima aspră cu intemperii frequente, izolarea oamenilor din cauza lipsei de mijloace de locomoţiune, toate aceste împrejurări au creat un suflet special, plin de voinţă şi energie, individualist până'n măduva oaselor ; încrezător în tot ce face şi capabil uneori de o revoltă morală susţinută. In acest sens Rebekka din Rosmersholin e o figură care grăieşte mult, fiindcă e fiica aceluiaş Nordland, colţ stâncos al Norvegiei care a dat pe Hamsun.

Hamsun e fiu de ţăran din fjelduri. Incă de mic a lucrat pe ogoarele tatălui său ; s'a îndrăgostit de flori, de stânci, de vânt, dar pământul n'a rodit. Apoi a 'ncercat în altă parte, până ce'ntr'o zi a luat drumul Americii, drumul făgăduinţii, pe care au pornit pân'acum două milioane de Norvegieni, adică aproape jumătate din neamul lui Hamsun. Pentru aceasta nu-i nevoe să fii un «dezorientat». Din potrivă. E în aceşti emigranţi o poftă de muncă, o dorinţă de mai bine, o voinţă de a-şi croi viaţa în mod cinstit şi demn, care dovedeşte o mare putere sufletească.

Odată acolo, Hamsun incercă mai multe meserii până ajunse watman la tramvaele din Chicago. Salariul i-ar fi ajuns ca să trăiască, dacă n'ar fi avut patima muzicii : tot ce câştiga se ducea pe concerte. Hamsun citeşte mult, observă şi mai mult. Sufletul tânăr se răsvrăteşte contra nedreptăţilor societăţii.

Ca o bombă cade volumul lui de poezii : versuri sociale, dar nu socialiste. Reacţiunea proletarului norvegian diferă de reacţiunea proletarului rus de azi. Suferinţele îndurate avuseseră darul să-i descopere *individualitatea* lui proprie. Poeziile îi erau pline de gânduri noi, sănătoase, şi făcură oarecare vâlvă. Dacă nu mă'nşel, Ibsen le-a şi remarcat atunci.

Fapt e că Hamsun îndrăsni să reediteze un volum de schiţe din viaţa muncitorească, volum care la prima apariţie trecuse nebăgat în seamă. Proza lui e primită bine de critica norvegiană. Herman Jaeger şi Karl Naerup vorbesc de el.

Hamsun începe să desfăşoare o mare activitate : scrie articole la gazetă, publică nuvele. Versuri scrie foarte rar. Curând se'ntoarce acasă, la cuibul lui, şi fiecare an aduce un nou volum. Sub influenţa scriitorilor ruşi, de a căror limbă e fermecat, şi mai ales sub înrâurirea lui Nietzche, Hamsun îşi formează un stil personal : culoare multă, epitete cântărite, perioadă bogată, întreruptă ici colo de fraze foarte scurte.

Fără şovăire, Hamsun atacă romanul. Dela primul pas reuşeşte. Care vor fi subiectele lui ? Viaţa lui însăşi. Intâi traiul liniştit, dar greu în pustietatea Nordlandului, apoi viaţa sbuciumată a marilor oraşe americane, în sfârşit zilele monotoue ale oraşelor burgheze din ţara lui.

In primele romane, autorul atacă societatea în mod vehement :

romancierul e încă poet social şi revendică pentru individ o viaţă sufletească mai pură.

In a doua perioadă, observatorul covârşeşte pe poet: sufletul se potoleşte şi-i înfloreşte pe buze un zâmbet amar. Îşi priveşte sufletul şi-i e parcă milă de ce a ajuns. Priveşte societatea şi i e milă de ea: o analizează, o batjocoreşte, dar sub râsul lui se ascunde veşnic un suflet cald şi iubitor de oameni, o durere. profundă că atâtea suflete mari se pierd în mocirla pieţii (Markens Gröde).

Din cunoaşterea desăvârşită a societăţii, Hamsun şi-a format convingerea că nu e prielnică celor buni. Şi atunci vine concluzia, care constitue a treia etapă în opera lui: Întoarceţi-vă către pământul părăsit, căci bun, rău, el zămisleşte suflete curate. Trăind în mijlocul naturii, omul nu poate fi corupt. Veţi zice: Rousseau. De sigur. Şi sunt puţine ţări în care Rousseau să fie atât de citit, atât de preţuit ca în Norvegia.

In vremea din urmă, glasul lui Hamsun a luat accente profetice. Indeamnă, scrie iar la gazetă, combate emigraţiile şi'n timpul războiului întemeiază o ligă a muncitorilor de pământ. El însuşi dă exemplul: cu banii agonisiţi din scrisul lui, cumpără o moşie boerească, se aşează la ţară şi vede de munca câmpului. Iar ceilalţi îl ascultă şi-l urmează. Şi astfel Hamsun e azi nu numai un mare scriitor, ci un mare îndrumător social al poporului său.

D-l Ralea a văzut în această evoluţie firească o lipsă de unitate sufletească, un echilibru nestabil. Nimic mai eronat. Hamsun e din potrivă omul echilibrat prin excelenţă, care ştie totdeauna să-şi potrivească visul cu realitatea şi să-l *realizeze*.

Trebue să ne înţelegem însă asupra unui punct: Hamsun nu e contra civilizaţiei: puţini au *simţit-o* mai adânc ca el. Ceeace combate e atmosfera îmbâcsită a oraşelor, adunătura de oameni în care mişună bolile, viţiile, corupţia. Ceeace vrea e o societate patriarhală *cultă şi morală*. Cultura pământului nu exclude cultura intelectuală. Împreunarea lor poate constitui o armonie superioară a vieţii. Poporul norvegian a dat o dovadă strălucită despre aceasta, căci orice ţăran de acolo are în suflet mai multe generaţii de înaintaşi cu ştiinţă de carte şi totuşi rămâne ţăran. Hamsun poate fi un duşman al oraşelor, dar e absurd să susţii că e un duşman al culturii, înfăţişându-l ca un «primitiv cultivat», ca un «ratat cultural». Şi de bună seamă că laureatul premiului Nobel ar râde cu poftă dacă cineva i-ar spune că «a primit atâta cultură cât poate tulbura o minte, fără s'o satisfacă».

MARCEL N. ROMANESCU

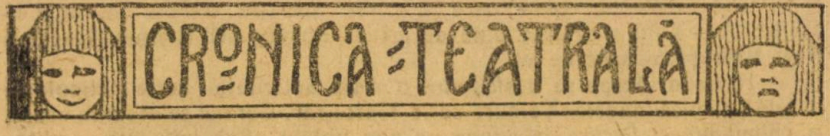

Teatrul Naţional: *Una dintr'o mie*: Teatrul Modern: *Fericirea nevesti-mi.*

Actul întâi s'a ascultat cu oarecare curiozitate. Diamandy a fost om de spirit, causeur agreabil, povestitor ademenitor. Pe scenă, firește, întrebuinţarea sării şi a piperului se cere să fie dozată cu multă băgare de seamă. Diamandy n'a fost omul cumpătării şi a măsurii. Glu-

mele lui, chiar de la început, cel puţin unele, au întrecut măsura. Cu toate acestea au fost primite cum trebuia: cu veselie, puţin jenată, desigur, căci pereţii Teatrului Naţional nu mai vor să audă uşurinţele prea riscate de la grădinile de vară. Pe urmă glumele, chiar cele mai slobode, erau debitate de câteva tipuri de comedie care promiteau să se desvolte. Colonelul bătrân şi neastâmpărat iubitor de fuste, bârlădeanul amorezat şi stăruitor ca un detectiv, virginul secretar al unui avocat fad, împreună cu celelalte câteva schiţe puteau închega o farsă veselă. Adevărat că în actul întâi nu se urzea nimic, dar mai rămâneau încă două...

Celelalte două însă n'au făcut decât să imite pe cel dintâi şi să sublinieze ceeace acolo fusese riscat şi trecuse neobservat. Tipurile care promiseseră, se învârteau pe loc ca nişte maşini de glume nesărate. Nici urmă de acţiune care să justifice ceva, de conflict care să stârnească vreun interes şi să aştepte vre-o deslegare. Vorbe goale, spirituale uneori, cu sclipiri uimitoare din când în când, dar vorbe care în cele din urmă sâcâe nervii spectatorului. Astfel *Una dintr'o mie* a căzut, deşi a avut concursul inteligent şi talentat al artiştilor interpreţi în general.

Materialul brut din *Una dintr'o mie* e păcat că s'a pierdut fără nici un folos. O mână iscusită i-ar fi putut adăoga, fără să altereze aproape întru nimic verva lui Diamandy, cel puţin atâta acţiune teatrală ca să susţină interesul imediat. Atunci poate nici sensualismul anecdotelor n'ar fi jicnit atât de mult. Căci într'o lucrare teatrală bine făcută se mai iartă accesoriile... Bine înţeles, când scena pe care se joacă nu este venerabilă, cum e, sau ar trebui să fie, sau promite să fie cea dela teatrul Naţional.

La teatrul Modern merg şi picanteriile, oricât ar fi de puţin voalate. Un teatru particular liber este să-şi umple afişul cu marfă care aduce lume. Fiindcă la spate nu-i nici o subvenţie să-i acopere cheltuelile încercărilor de artă pură.

Fericirea nevesti-mi e un spectacol special «pentru domni şi doamne», cu un subiect care nu se poate povesti decât între prieteni. Dacă am spus atâta şi dacă mai adăogăm că are câteva situaţii nostime şi veselie din belşug — am spus desigur deajuns pentru toată lumea. Numele autorilor e mai bine să nu-l reţinem, în speranţa că nu-i vom mai întâlni. In schimb merită să însemnăm în primul rând numele d-lui Mihalescu, încântător într'o caricatură de episcop care, dealtfel, n'are nici un rost în farsă, şi pe al d-lui Iancovescu pentru sclipirile de vervă ce le-a împrumutat eroului serii care nu poate nimic şi totuşi poate de două ori în trei acte şi încă în faţa unei săli archipline. Şi însfârşit mult am dori să nu mai avem de subliniat drăgălăşia d-nei Elvira Popescu în asemenea «piese».

L. REBREANU.

INSEMNARI

Câteva Constatări.— „Tabla de materii" pe care „Sburătorul" a publicat-o pentru prima sa jumătate de an, oferă prilejul câtorva constatări exacte. Considerând numărul autorilor cari iscălesc respectos versuri, proză şi doctrină, lirismul apare aproximativ de *două* ori mai productiv decât genul obiectiv, şi producţiunea literară, în genere, aproximativ de *cinci* ori mai abundentă de cât doctrina. (Înţelegem prin doctrină toată activitatea de

răsfrângere intelectuală, de raționalizare a complexului cultural trăit).

S'ar putea spune că trăim spontan, dar cugetăm puțin asupra acestei vieți. Nu tot așa se întâmplă însă și în țările de mai veche cultură. Acolo cifra activității de reflexiune intelectuală întrece cu mult pe aceea de creațiune poetică. Lucrul se explică prin mulțimea problemelor puse de un mediu foarte complicat și de o tradiție foarte lungă și foarte bogată.

Dimpotrivă, starea constatată la noi ar putea dovedi simplicitatea relativă a mediului nostru și noutatea tradițiunei la care aparținem. N'a fost însă totdeauna așa și nici nu poate să continue mult, astfel.

Colecțiile mai vechi ale *Convorbirilor Literare* sau ale *Contemporanului* își rezervă cele mai multe din paginele lor discuțiunilor de doctrină: din ele a rezultat corpul de adevăruri ce stă la baza culturei noastre mai nouă și tot ele au determinat fizionomia curentelor, ce propagându-se până în zilele noastre, au dat culoarea particulară a vieței noastre culturale, în luptele și preocupările ei.

Astăzi, pe de altă parte, sunt încă destule probleme și încă destule personalități nevalorificate care își cer un cercetător serios. Apoi mediul nostru a căpătat, în câțiva ani, prin invazia și interpenetrațiunea de clase, la care asistăm, o mare complexitate. In toate privințele e nevoe de o nouă silință studioasă, obiectivitate și analiză.

T. V.

Invazia străinismului. — In „Luceafărul", d. Nichifor Crainic constată cu mâhnire năvala scrisului străin, din ce în ce mai cutropitoare, pe piața literară românească. Cititorii scrisului romînesc, înafară de cel jurnalistic, se împuținează pe măsură ce sosesc ultimele noutăți, îngroziter de mediocre, din apus. Orice nerozie în etichetă străină devine delicioasă. Oameni în toată firea și care, pe deasupra pozează în campionii românismului, se fălesc că nu citesc niciodată românește. Nicăeri în lume mândria și dragostea pentru limba națională nu sunt mai scăzute ca la noi unde o clasă întreagă, și încă aceea care se pretinde a fi conducătoare, nu vorbește românește decât cu slugile.

Fenomenul e îngrijitor fiindcă se întinde de sus în jos. O reacțiune se impune. Care?

Dacă d. Iorga ar mai avea însuflețirea de odinioară, ar fi singurul care, precum a curmat exhibițiile străinismului ciocoesc pe scena Teatrului Național, ar putea porni o mișcare măcar de rezistență puternică împotriva invaziei limbilor străine.

L. R.

De sufletul Nemților, de *Al. Cazaban*. Ediția II.— Cu cât te apropii de actualitate, cu atât te depărtezi de artă.

Iată un principiu ce se desprinde, dureros, din recentele opere ale scriitorilor noștri...

D-l Cazaban este însă unul dintre puținii noștri scriitori cari au răuşit să păstreze — și în scrierile prilejuite de ultimele momente — calitățile primordiale ale artei lor. Găsim într'adevăr același spirit de observație, același dar al povestirii, același humor în *De sufletul Nemților*, ca și în celelalte scrieri ale autorului.

Am pronunțat cuvântul humor. Este oare d-l Cazaban un humorist? Când citești o bucată a d-sale, numai impresia de humoristică nu ți face. Dimpotrivă, reiese din orice schiță a d-sale o atitudine de seriozitate în fața tuturor întâmplărilor vieții. Atunci cum rămâne cu humorul d-lui Cazaban? Există și el. Un humor al amănuntelor. Iți apare brusc la cotitura unei fraze, în cutare reflexie, în cutare comparație. Și tocmai în acest contrast dintre atmosfera de seriozitate în care plutește parcă sufletul autorului și amănuntele vesele ale descripției, rezidă tot farmecul artei d-lui Cazaban.

V. M.

A APĂRUT

No. 9

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Pacea . . . . . *E. Lovinescu*
Moștenirea (nuvelă) . . . . . **Constanța Marino-Moscu**
Cântă ? (poezie) . . . . . *Radu Cosmin*
Mai bună ca cea de grâu (povestire) *I. Dragoslav*
Pânea cea de mâne (poezie) . . . *G. Rotică*
Floriana lui Florin (povestire) . . *Victor Eftimiu*
La foc (poezie) . . . . . *Alex. Rally*
Curierul (schiță de război) . . . . *Alexis V. Drăculea*
Troița (schiță din Basarabia) . . . . *D. Iov*
Documentele vremei — Luptele dela Barány-Kût-Moha . . . . . *Ion Gr. Rădulescu*
Documentele vremei — Incendiul Parisului . . . *E. Lovinescu*

Acest număr cuprinde și numeroase fotografii luate cu prilejul Conferinței de pace dela Versailles.

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 3

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante; cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

RADU COSMIN

PRIN ARDEAL

Un volum de 500 pagini în care sunt fixate, ca nişte documente, impresiile primei călătorii a suveranilor români Ardealul liberat. Cartea aceasta nu poate să lipsească din nici o bibliotecă românească.

10 LEI

EDITURA ALCALAY

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureşti

ANUL I.

CTO R 124

No. 33

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . Opere locale, Opere universale
G. Rotică . . . . Cu inima cuminte
D. Nanu . . . . Alexandru Vlahuță
A. Dominic . . . . Toamna
I. Petrovici . . . . Mihail Dragomirescu
Iser-Sol . . . . Christ
Maiorul Gh. Brăescu . Legea progresului
Livia Marian . . . Sonet
Hortensia Papadat-Bengescu . Fluturele
Victor Eftimiu . . . Alexandru Vlahuță

CRONICI:

L. Rebreanu: Comedia inimei; *Insemnări*: (Vasile Toneanu: Prin Ardeal). *Bibliografie.*

Editura ALCALAY & Co

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Zaharia Bârsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunţan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al. Raliy, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi
UN AN . . . LEI 40

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREŞTI —

Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

A APĂRUT

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem de interesantă, cu peripeţii palpitante, într'un volum elegant de peste 250 pagini.

6 LEI

EDITURA ALCALAY

ANUL I, No. 33. 29 NOEMVRIE 1910

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ
Director: E. LOVINESCU

OPERE LOCALE, OPERE UNIVERSALE

Preţuim operele literare scoase din observaţia lumei înconjurătoare. Ne place să ne găsim pe noi şi pe ale noastre. Voim să prelungim, până şi în cea mai impersonală emoţie estetică, grijele clipei de acum, frământările fugare ale minţei, să ne prelungim în toate întreţăerile vieţii din afară, care, prin faptul ciocnirii cu noi, devin încă o formă de manifestare a personalităţii noastre.

Îndărătul oricărei opere de artă stă observaţia. Fireşte. Dar această observaţie în nimic nu poate fi mai lesne verificată de cât într'o lume cunoscută. Măsurând adâncimea observaţiei scriitorului, o preţuim mai temeinic. Ne preţuim poate şi pe noi, dovedindu-ne ascuţişul ochiului. Ne simţim atât de măguliţi de ori câte ori ne vedem gândurile prinse în cuvintele unei cărţi, încât succesul merge spre artiştii ce tălmăcesc mijlocia idealităţii unei epoci. Admirăm pe scriitor adesea pentru că am nimerit în el formula noastră sufletească: ne admirăm deci pe noi...

Iată pentru ce punem un mare temeiu pe operele pornite dintr'o observaţie nemijlocită. Le numim «originale» şi le trecem în patrimoniul neamului. Nu seamănă cu altele; fac parte din avutul conştiinţei naţionale. Fiind zămislite din împrejurările vieţii înconjurătoare, închid o părticică de adevăr pe care n'o mai găsim aiurea. Aduc o contribuţie preţioasă în întregul civilizaţiei universale. Sunt ca o plantă nouă într'un bogat herbariu. Fiecare neam, după cum spunea Lamprecht, îşi merită rostul lui sub soare, dacă adaogă chiar numai un amănunt original la cultura obştească. Arta însă e cea mai nobilă expresie a originalităţii unui popor. În ea găsim felul lui particular de a simţi şi îndreptăţirea lui la viaţă. Cu cât deci arta

e mai națională cu atât câștigă o însemnătate mai universală, de oarece civilizația nu e de cât totalitatea contribuțiilor idividuale.

In literatura noastră dramatică, de pildă, prețuim comediile lui Caragiale, pentru că în ele găsim un colț din viața noastră socială. In opera lui se oglindește o epocă de trecere dela o îndelungă tradiție orientală la formele unei culturi apusene, fără să presupună totuși și un fond potrivit. Din procesul vieții noastre sociale, el și-a scos galeria lui de tipuri. Teatrul lui e un teatru trăit; îndărăt simți o realitate socială. Tot pentru acelaș cuvânt au fost prețuite și *Domnul Notar*, în care se zugrăveau împrejurările vieții Românilor de dincolo, sau *Bujorești*, cu elementele unei observații caracteristice.

Ne zicem: sunt icoane «dela noi», motive din viața noastră, o observație proprie. Sunt deci opere originale. Și cum în artă criteriul din urmă e criteriul originalității, rânduim operele de caracter etnic sau local în fruntea scării valorilor.

* * *

Pe drept — dar numai într'o slabă măsură.

Observația e firește în dosul operelor de valoare. Ea e cu atât mai ușor de verificat cu cât se îndreaptă spre o lume mai cunoscută. Ne face apoi și o plăcere mai mare, punând în joc și însușirile noastre proprii. Din asemănarea lor izvorăște o adâncă mulțumire sufletească. Lucruri neîndoioase.

Nu este adevărat însă că valoarea unei opere e cu atât mai mare cu cât se întemeiază pe o observație măginită la un popor și chiar dacă se poate, la o localitate anume, îngrădită într'o epocă, sau la clipă din evoluția ei culturală. Nu caracterul particular ridică însemnătatea artei, ci caracterul ei etern și uman. A fi «dela noi», cu icoane tipice, cu împrejurările vieții naționale sau numai locale, e un merit — dar e departe de a fi meritul cel mai mare al unei opere de artă. E mărturia unei conștiințe artistice, dar nu și siguranța unui talent creator. Dimpotrivă. Cu cât vom găsi mai multe element desbrăcate de contingențele timpului și ale spațiului, cu atât valoarea operei e mai crescută și mai universală.

Câteva pilde din Caragiale.

In *O Noapte Furtunoasă* place, de sigur, tabloul vieței de mahala scos din epoca de prefacere socială: cu negustori deveniți căpitani de gardă civică, cu «*Vocea Patriotului Național*», cu Rică Venturiano, care «combate» pentru „suveranitatea poporului", cu frazeologia demagogiei liberale trecută prin niște minți înguste, cu atâtea amănunte tipice și reale. A le fi prins înseamnă a fi făcut o operă de artă. E cu putință ca succesul comediei lui Caragiale să fi venit în parte din această meșteșugită zugrăvire, în care oricine a recunoscut o pană ascuțită. Valoarea ei mai de seamă nu stă totuși în asemănarea tabloului legat de o clipă și de un loc. Stă dimpotrivă în câteva din elementele ei adânc omenești și generale.

Greutatea comediei nu cade nici asupra lui Rică, nici asupra lui Ipingescu, nici chiar asupra lui Jupân Dumitrache, în funcție de negustor și de căpitan de gardă civică, ci asupra aceluiaș Jupân Dumitrache, în funcție de soț înșelat. Nu stă deci în niște împrejurări din afară ci în anumite aspecte sufletești veșnice și fără caracter etnic. Jupân Dumitrache ține la „onoarea lui de familist" și e cu toate acestea înșelat cu o seninătate epică. Își pune „onoarea" tocmai în paza celui ce i-o necinstește — ca întotdeauna. Când, la urmă, toate se lămuresc, Jupân Dumitrache, își aduce aminte de legătura găsită în patul Veței. E neliniștit. Dar Chiriac îi spune:

— Ași! ado'ncoa, jupâne; asta-i legătura mea, n'o știi dumneata?

Jupân Dumitrache îi răspunde atunci înseninat:

— Ei bată-te să te bată! de ce nu spui așa, frate? Ei! vezi?... Uite așa se orbește omul la necaz!...

Această scenă prețuește mai mult de cât întreaga comedie de moravuri. Caragiale a reușit să ne zugrăvească cu măestrie ironia sângeroasă a soartei ce ne face să ne îndoim de toată lumea afară de cine ar trebui să ne ferim. In acelaș chip fericit ne zugrăvise în *Scrisoarea pierdută* pe Trahanache, eroul încrederii desăvârșite. Nu se îndoește de nimeni. Credința lui e granitică. Nimic nu-l urnește. Are răbdare. Pus în fața unei scrisori de dra-

goste a Zoei, el zâmbeşte: nu poate fi de cât fapta unui plastograf

Această încredere senină şi dumnezeiască a lui Trahanache e una din funcţiunile eterne ale sufletului omenesc, peste timp şi spaţiu. Opera lui Caragiale e mult mai însemnată prin faptul că a tălmăcit-o prin două tipuri deosebite, de cât prin amănuntele realiste şi locale ale comediilor lui de moravuri. Alegerile noastre şi-au schimbat în parte înfăţişarea, garda civică nu mai e, formele de cultură s'au primenit, Brânzoveneştii sunt pe cale să dispară — dar setea de încredere în femee şi sângeroasa ei batjocură, vor fi atât cât va fi şi o luptă între sexe, — lupta dintre putere şi viclenie.

E un aspect al sufletului omenesc... Caragiale l'a zugrăvit în trăsături sigure, după cum îl zugrăvise şi Courteline în nemuritorul lui *Boubouroche*. Naţionalitatea n'are nici un amestec; conflictul e universal. Peste teatrul de moravuri se ridică aşa dar teatrul de caracter, de o mult mai largă însemnătate. Greutatea lui Molière nu cade în *Les precieuses ridicules* sau în alte comedii în care se biciuesc obiceiurile timpului, cu marchizi pretenţioşi, cu femei pedante, cu tipuri deformate de cusururile unei anumite epoci, ci în *Avarul*, *Misantropul* sau în *Tartuffe*, în care sunt zugrăvite caractere universale: sgârcitul, misantropul şi hipocritul tuturor timpurilor... Prin pătrunderea acestor aspecte obşteşti ale sufletului omenesc, opera lui Molière se ridică la înălţimi nebănuite de Caragiale. Nu prin icoana credincioasă a timpului în care trăia.

Adevărul prin urmare e altul. Observaţia e la temelia ori cărei opere de artă. Dar sunt două feluri de observaţie: una se mărgineşte la o lume îngustă şi vremelnică, cu un caracter etnic şi chiar local, iar cealaltă se îndreaptă asupra sufletului omenesc, urmărind jocul pasiunelor eterne, dincolo de timp şi de hotar.

Toate operele mari sunt mari prin universalitatea lor — şi nu pentru că sunt „dela noi".

E. LOVINESCU

Cu inima cuminte

M'ai vrut numai prietin şi ca prietin bun
Venisem eu atuncia un bun rămas să-ţi spun.
C'am tremur de sfială să nu-mi găseşti o vină,
In buzele aprinse c'o sarutare lină,
Tremurătorul suflet pe mâna ta l'am pus.
Iar mâna ce ispitei nici când nu s'a supus,
Ducând-o dela buze, eu o sileam c'ar vrea
So ţin de astădată mai lung în mâna mea.
Şi în aceiaşi clipă noi ochii i-am simţit
Că se privesc, şi bine nici s'au întâlnit
Luminile să-şi vadă şi iar s'au despărţit;
O vină'n ei ascunsă, un nu ştiu ce păcat
Ca o povară ochii în jos i-a apăsat.
Şi-aceeaşi fermecată povară vinovată
Şi mânile-o simţiră cu ochii deodată,
Şi fără voia noastră, cu cele două grele
Lumini din ochi deodată, s'au despărţit şi ele,
Şi fără să ne spunem o vorbă mai fierbinte
Şi-atunci ca totdeauna, ne-am despărţit cuminte.

Cu inima cuminte pleca amicul drag,
Cu inima cuminte tu ai rămas în prag.
Iar când din stradă ochii de cea din urmă oară,
A ochilor tăi noapte duios o'mbrăţişară,
In ochii tăi atuncea, având şi adăpost,
Am întâlnit regretul: că prea cuminţi am fost.

G. ROTICĂ

Alexandru Vlahuţă

— Amintiri —

Alexandru Vlahuţă! Sunt nume care se încrustează în anii tăi tineri, şi-ţi evoacă tot parfumul tinereţii! Când unul din oamenii aceştia dispare, par'că toată tinereţea ta se duce cu el în mormânt.

Impalpabilă, plutitoare,—depărtata dimineaţă a vieţii tale, — o mai simţeai încă eri, tremurând în glasul lui învietor de amintiri.

Când veneam la Vlahuţă, întineream... Avea acelaş timbru în glasul lui prietenos şi cald (în care se limpeziseră nu ştiu ce depărtate dureri) — ca şi acum douăzeci şi mai bine de ani, când într'o sară i-adusesem cu prietenul Nigrim, versurile poetei *Alexandrina Mihăescu*.

Ce desfătare sufletească i-am produs poetului cu ele! Asemenea unui muzicant de rasă care descifrează de la prima citire toate nuanţele unor cântece, cu o măestrie rară de cititor pe care numai Maiorescu o mai avea, — ne citea versurile poetei par'c'ar fi fost din propriul său suflet izvorâte. Nici odată nu ni se păruse mai frumoase ca sub vraja glasului său.

Luminat şi vesel ca şi cum ar fi sorbit dintr'o cupă de ambrozie, — îl vedem că se îndreaptă spre fundul mansardei (şedea pe atunci în faţa palatului Minervei, în bulevardul Academiei) şi se întoarce cu o damigeană.

— „Am să vă tratez şi eu cu o băutură divină".

Şi ne turnă câte un pahar...

A fost singura dată când în viaţa mea am gustat vinul de Cotnar... Era un cotnar de douăzeci şi cinci de ani! Pentru Nigrim clipa aceia a fost hotărîtoare în destinul vieţii lui: Nu s'a lăsat până n'a devenit mare viticultor!

De-atunci, am mai revăzut pe Vlahuţă mai rar, căci o sfială firească m'a ţinut tot-d'auna departe de oamenii dragi, al căror timp îl ştiam ocupat şi preţios.

De câte ori însă am venit în apropiere cu dânsul, mi-a apărut acelaş suflet deschis fără sgârcenie, fără pedant scepticism, către tot ce este cu adevărat frumos şi nou în literatură.

E darul—aşa de rar printre muritori, mai rar încă printre

scriitori — care împodobea caracterul lui Vlahuță alături de frumosul său talent. O! el nu era dintre aceia care pironiți cu ochii numai pe soarele gloriei lor — de multe ori închipuite — ajung orbiți să nu mai vază clar nici în jurul lor, nici în ei înșiși!

Toți începătorii cu adevărată vocație au găsit într'însul sfatul dătător de aripi, de entuziasm, dar și sfatul asprului control de sine. „Câte se scriu, câte or să se mai scrie! — zicea dânsul — gândește-te bine când ai pus mâna pe condeiu; dacă e o ambiție pe care trebue s'o ai, apoi singura sfântă e aceia să te întrebi: pe cine înavuțesc eu cu darul sufletului meu?"

Școala lui era că scriitorul nu e un istrion de amuzament ușuratec, ci un factor de forță sufletească pentru sementi sănătoase... Destule prilejuri de disoluție oferă viața! Sugestia artei nu trebue să mai adaoge unui.

Și când încuraja un începător, nu se înșela nici odată.

Sunt critici mari cari s'au putut înșela consacrând talente inexistente. Așa, însuși T. Maiorescu a pus pe Eminescu lângă *Samson Bodnărescu*, și I. Gherea a pus pe *Virgiliu Cișman* lângă Coșbuc. Prin intuiția instinctului său literar sigur, Vlahuță nu s'a putut nici odată înșela astfel. Ivirea unui talent nou, era o sărbătoare pentru dânsul.

Nu toi așa era Caragiale — și nu din vre-o invidie de care era absolut incapabil, ci dintr'o profundă neîncredere pe care marele prozator o avea — *începând cu dânsul* — în puterea de creație artistică a neamului nostru.

Vlahuță, ca fin gustător al literaturei noastre populare, pe care Caragiale n'o gusta, — avea dimpotrivă o adâncă încredere nu numai în viitorul nostru literar, dar mergea până acolo încât să vază în consolidarea viitoare a poporului nostru, continuarea în linie ascendentă a civilizației latine din Occident.

De aceia, pion neobosit al unui depărtat ideal, în jurul lui se strângeau scriitorii ca împrejurul unui steag de luptă. Cu ochii mari, deschiși, pironiți în zarea fermecată a Viitorului, tot ce scria el era un inel de care să se poată lega trecutul cu ziua de mâine...

Și de aceia, ziua de mâine nu-l va uita.

Fie-i țărâna ușoară!

D. NANU

A apărut de

E. LOVINESCU

ÎN CUMPANA VREMEI

(Note de război)

Editura SOCEC. **Prețul LEI 5.**

Toamna[1]

Mai tristă ca ori când acum își plânge
Afară, toamna, zările pierdute,
Și par'că sufletele noastre mute
Și grele de tristeți — s'ar plânge,
Ca foile ce cad și plâng afară,
Că nu mai cred în altă primăvară.

O, veștedele foi încremenite
În palidele lor înfiorări!
Ce triste sunt și cât de chinuite,
Când se înalță, desnădăjduite,
De vânt gonite către alte zări,
Și când, învinse, se întorc din drum,
Precum se 'ntorc iluziile noastre
Din zborul lor spre zările albastre
Și tot așa de prefăcute 'n scrum!

O, vaetele toamnei, infinite
Și inimile florilor uitate
Ce rătăcesc sdrobite, mutilate
Pe 'nfiorarea firii pustiite!
O, largurile 'ntinse, despuiate
De toate florile, de toate,
Câmpii în care crivățul dospește
Amarul ploilor înfrigurate
Și jalea bulgărilor de noroi, —
Și 'n sufletele noastre-adânc stărnește
Tristeți neînțelese vechi și noi!...

---

1) Din volumul de poeme: *Revolte și Răstigniri*, care va apare în curând.

O, palidele foi ce mor în sbor!
De ce, — la căpătâiul înfloririi lor
Ca la sfârşitul orişicărei sbuciumări
Aceiaş cruce după-aceleaşi aşteptări,
Acelaş greu destin ucigător
Pe toţi, pe toate 'n fire le aşteaptă,
Oricât ne-ar fi trudirea de 'nţeleaptă?

Eu, — patima şi-adânca-mi suferinţă
Pe-al toamnei suflet bun le altoesc,
Şi 'n credincioasă râvnă ş'umilinţă,
Purificat de tot ce-i pământesc
O 'mbrăţişez, — şi ea îmi împrumută
Din bogăţia ei necunoscută
Un sirop din adevărul ei solemn:
Că primăvara dulce, purtătoare
De vise, de speranţe şi îndemn,
Nu e decât o vrajă 'nşelătoare
A legii care vieţii ne-a ursit,
Că adevărul veşnic neclintit
Stă 'n clocotul durerilor ei sfinte
Şi 'n crucile uitate pe morminte!

O, veştede, încremenite foi!
Atât de-aproape-i sufletu mi de voi,
Că gem, că gem îndurerat şi eu,
Când pumnul vieţii mă loveşte greu,
Cum gemeţi voi, când vă isbeşte vântul
Şi aurite vă căutaţi mormântul.
O, peste a vieţii mele umilinţă
Nebănuita voastră suferinţă
S'aprinde 'n pieptul meu ca 'ntr'un potir
Ce arde 'n colţul unui cimitir
Şi cântă 'ntr'una, cântă 'nfiorată
Ca o baladă grea şi 'ndoliată...

A. DOMINIC

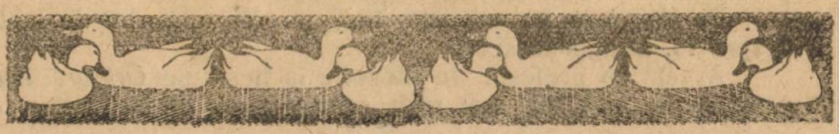

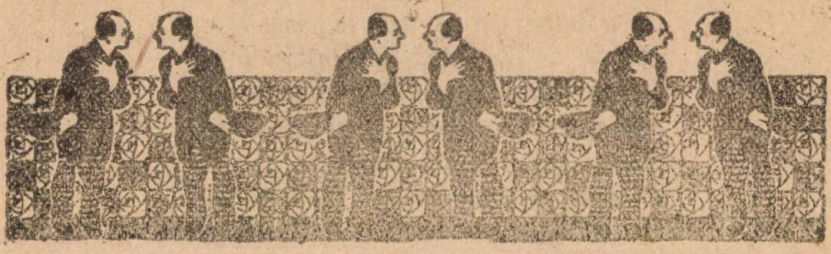

AMINTIRI UNIVERSITARE

Mihail Dragomirescu

Un alt profesor maiorescian, care părea cel mai legat de Maiorescu, cu toate că rusticitatea manierilor sale hărțăgoase nu aduceau de loc aminte de eleganța maestrului,—era *Mihail Dragomirescu.*

Numele său îmi era cunoscut de pe vremea când, ca elev în liceu, răsfoiam în taină „Convorbirile literare" ascunzându-le de ochii vigilenți ai pedagogilor, care nu îngăduiau — cel puțin pe atuncea — alte lecturi de cât a manualelor de școală. L'am văzut dedesuptul a câtorva poezii care n'au reușit să mă captiveze, precum și ca iscălitură a unor lungi studii de critică literară, pe care n'am parvenit nici odată să le citesc în întregime. Nu doar că nu mi-ar fi plăcut articolele de critică, din potrivă! Dar altul era criticul care îmi câștigase sufletul la „Convorbiri literare", prin severitatea, verva și explicările sale. E cineva, care s'a lăsat de îndeletnicirea criticei, pentru care totuș pare să fi avut reale însușiri, și s'a consacrat exclusiv catedrei sale universitare, unde ca profesor de latinește, nu face o figură extraordinară. Acesta este d. Evolceanu, una din marile mele excepții, când, după ce îl admirasem atâta în Convorbiri, l'am auzit la curs...

Fie că studiile lui M. Dragomirescu erau prea grele pentru mine, fie că erau însele cam greoae (și un sentiment de solidaritate cu persoana mea de-atuncea mă face să închin spre această explicațiune), fapt e că nu-mi erau simpatice și le găseam destul de plicticoase. Aceasta nu mă împedeca să văd că autorul lor era un fel de dictator la Convorbiri, ceiace pare că pe atuncia era adevărat. Lucrul acesta îl dădea în ochii mei un prestigiu care resista cu succes tuturor atacurilor maliționse cu care adversarii îl gratificau, incluziv zeflemelelor d-rului Ureche, de și pentru noi, băețandrii, acesta trecea ca o autoritate în descalificarea oamenilor.

Pe ici pe colo, auzeam însă și câte o vorbă de laudă despre M. Dragomirescu.

Aveam ca profesor de filosofie în liceu pe *Grigore Tăușanu*, cunoscut astăzi mai mult subt numele de Petronius, cu

care semnează în ziarele liberale. Dragostea care o arătam cursului său, l'a făcut să-mi acorde o atenție specială și din când în când să mă cheme la dânsul acasă. Discutând într'o zi literatură, și cerându-i părerea asupra criticilor noștri literari, dânsul mi-a spus următoarele:

„După mine sunt numai doi oameni în stare ca să-ți spue îndată și sigur dacă o poezie e bună sau rea. Unul e Maiorescu; cellalt e — orice zice unul și altul — Mihail Dragomirescu!"

O notă bună pe care n'am uitat-o...

In anul când m'am înscris eu la facultatea de litere, Dragomirescu nu era nimica în învățământul superior. Mi se pare că fusese conferențiar de estetică, dar locul i se suprimase. Am început cursurile fără dânsul. Imi pare că abia pe după Crăciun, l'am văzut pe fereastra unei săli aproape goale, ținând un curs liber. Cursul a încetat pe cât îmi amintesc, după puțină vreme, probabil... faute de combattants.

In anul următor, grație în primul loc solicitudinei lui Maiorescu, Dragomirescu a reintrat în Universitate într'o formă oficială. Maiorescu, fiind ministru, nu mai ținea cursul de Logică, pe care, un an de zile l'a încredințat lui C. Rădulescu-Motru. La rândul său, acesta din urmă, s'a despovărat de cursul de Estetică, pe care l'a trecut lui M. Dragomirescu. In sfârșit când Maiorescu s'a despărțit de portofoliul ministerial, reluându-și cursurile integrale, Estetica a revenit la Rădulescu-Motru, iar lui Dragomirescu, care era amenințat din nou să ție cursuri libere, i s'a creiat un post de conferențiar de Estetică suplimenlară... pentru secțiunea filologiei moderne.

Cum eu eram student la altă secțiune, nu mă aflam obligat nici să ascult cursul lui M. Dragomirescu și cu atât mai mult să lucrez la seminariul său. La curs nici n'am asistat mai mult de una sau două lecțiuni. Nimic care să te atragă: complectă lipsă de farmec, fraze abstracte și împănate cu termeni tehnici pedanți, exprimare silnică, însfârșit un glas strident — un fel de țipăt de păun — care în anume momente îți dădea sensația unui ascuțiș care îți străpunge creerii. Totuș lecțiunea îți intra foarte puțin în creer, cu rebarbativele veșminte în care se înfățișa.....

Nu același lucru pot zice despre seminariul său de literatură la care, fără a fi obligat, am solicitat după o scurtă recunoaștere, favoarea de a fi admis. M'am încredințat repede că Grigore Tăușanu avusese dreptate. Dragamirescu era excelent în a descoase o operă literară, a-i deosebi elementele ei, a da criterii sănătoase de judecată, însfârșit în a-ți motiva totdeauna criticele sale, neadmițând niciodată simple afirmații sau impresiuni. Nu-l vedeai în veci ocolind dificultățile, ci totdeauna vârându-se cu analiza în inima chestiunii, poate una din cauzele pentru care era lipsit de eleganță, fiindcă eleganța e de multe ori legată de atingerea ușoară a lucrurilor, de evi-

tarea concluziilor hotărâte, de menajarea eventuală a unei retrageri onorabile. După câte-va ședințe seminariale de subt direcția sa, te simțeai mai pregătit să apreciezi valoarea unei lucrări literare și mult mai sigur de atitudinea pe care o luai în fața ei. Bunăoară începeai să-i vezi defectele, acele defecte pe care abia le simțeai mai înainte, fără să știi de unde vin. Căpătai o orientare, o încredere în justețea aprecierii tale, de care nu puteai fi decât foarte bucuros. Nu știu care este părerea altora, dar eu unul am convingerea că seminariul de estetică al lui M. Dragomirescu — unde curând a început o activitate febrilă, un viu interes și o emulațiune generală — era unul din cele mai rodnice și mai folositoare câmpuri de lucru la facultatea de litere din București. Peste puțin a cerut voie să participe și lume streină de Universitate, ceiace de sigur era un semn.

Simpatia pe care am căpătat-o pentru acest seminariu, la care îmi amintesc c'am făcut și eu o conferință despre Orestia lui Eschyl, m'a determinat să urmăresc cu alt interes de cât odinioară și activitatea publicistică a lui M. Dragomirescu. Fără să reiau în întregime lectura scrierilor sale mai vechi, mă țineam la curent cu ceiace publica acum. La „Convorbiri" nu mai dădea nimica, dar tocmai atuncea fusese însărcinat cu foiletonul dramatic de la „Epoca".

In cele mai multe foiletoane regăseam cu plăcere luciditatea judecății sale critice, energia discuțiunii, răbdarea cu care pătrundea în desișul tuturor problemelor discutate. Iar aci mă loveam și de un lucru, care nu isbea în deajuns în conversațiile de seminariu: lipsa lui de talent literar, care îl făcea să scrie într'un stil plebeu, din care culegeai cuvinte ca acestea; „țâștie" „sdroncăe" „plescăe" „lălâe" și... câte altele la fel!

Ba încă ceva: de la un timp unele semne îngrijitoare, care făceau să-mi apară un Dragomirescu nou, deosebit de acela pe care-l cunoscusem la Universitate, unde pe lângă alte însușiri poseda și măsura, echilibrul judecății. Cu prilejul reprezentării piesei lui Roneti-Roman, Manasse,—Dragomirescu s'a apucat să scrie într'o apărarea ei — de altfel meritată — vreo douăzeci și cinci de foiletoane, pe care nu le mai citea nimeni la urmă, s'o ia razna de-a binelea, uitând de orice proporții și limite—și nemai aducând de fapt nici un serviciu cauzei pe care o susținea. De-atunci încoace această latură de intemperanță și exagerațiune pare a i se fi accentuat mereu. Intr'un domeniu, care dacă nu trebue să rămână un câmp de anarhie, nu este nici susceptibil de siguranță matematică, — într'un domeniu deci așa de alunecos cum este critica literară, îl vezi pășind c'o apăsare care te uimește, distribuind, în aprecierea autorilor, superlative absurde și nepermise. Citește că cutare scriitor român este *cel mai mare*... nu numai din țară, dar chiar din toată lumea; cutare operă este *cea mai perfectă* din câte s'au scris... și așa mai departe.

Trebue să mărturisesc cu părere de rău că Dragomirescu cel nou îmi inspiră mult mai puţină confienţă de cât acel de mai înainte, de care mă leagă amintirea unor relaţiuni intelectuale care mi-au fost de un real folos. Căci cu toate vicisitudinile ulterioare, nu pot să uit de acele şedinţe seminariale în care se lucra metodic, migălos şi spornic şi unde cu toată complecta libertate a discuţiilor, se păstra deplină rânduială şi rare ori se ieşea din chestiune. Dar cât priveşie activitatea sa totală, coprinzându-se şi aceea de publicist, nu trebue să se uite iarăşi, că o bună bucată de vreme, după ce Maiorescu încetase să mai scrie critici şi până ce s'au ivit şi alte ajutoare, Dragomirescu rămăsese aproape singur pe poziţie, apărând cu îndârjire punctul de vedere al judecării operilor literare, după *criterii literare*. Moda altor criterii de judecată, oricare ar fi legitimitatea lor *accesorie*, ameninţa la un moment să înece deabinelea vechiul criteriu, care nu poate să dispară fără a lăsa o complectă anarhie în valorificarea critică a operilor. Subt acest raport activitatea lui M. Dragomirescu a adus un real serviciu şi este de preţuit îndărătnicia cu care a continuat lupta, în condiţii destul de grele, isbind ce e dreptul uneori cu coatele şi cu picioarele, dar însfârşît aflându-se pe calea cea bună.

Sunt încredinţat că sistemul de a se lua la vale — de multe ori fără sinceritate — activitatea acestui dascăl şi critic, va înceta în scurtă vreme, cu toată pedica pe care, prin unele manifestări nefericite, o pune el însuş la aceasta.

I. PETROVICI

Christ

El a trecut prin viaţă, — un ne 'nţeles poem
Cu versuri încrustate în pace şi iubire,
Şi'n lumea încărcată de ură şi blestem
A fluturat stindardul de sfântă înfrăţire!

Un suflu de iubire, El a trecut prin viaţă
Şi ei L-au prins în cuie şi L-au scuipat în faţă,
I au dat să soarbă-amarul nemernici şi mişei
Căci El era nţelesul 'neînţeles de ei!

... Iar valurile urei creşteau, creşteau mereu,
Năvalnice, în jurul trudituiui Iudeu ;
Senin, visa în chinuri prinos de fericiri.

... Iar din înaltul Crucii părea că nu se'nfrânge
Când Golgotha scăldată într'un amurg de sânge
I-a dat apoteoza sublimei lui gândiri!

ISER-SOL

SCENE MILITARE

Legea progresului

De vreo câteva seri trupa unui profesor de gimnastică, bine cunoscut în orăşelele de provincie, îşi continua reprezentaţiile în curtea unui patrat de case de la „Hotel London", de unde se exalau mirosuri pestilenţiale.

Pe atunci poporul suferea de o criză acută de naţionalism. Eram în plină exploatare a chestiunei „micilor dorobanţi", care a rentat atât de frumuşel câtorva pensionari de la „şap-şapte" şi altora. Ideia era seducătoare, iar când o idee e seducătoare, excrocarea publicului e sigură. Dar mai ispititoare era alegoria: veteranii-trecutul, întindeau mâna micilor dorobanţi-viitorul. — Că n'au întins-o de geaba ne-au spus-o pe urmă tribunalele. Dar în fine!

Am vrut numai să arăt datorită cărei împrejurări, o mână de copii, învârtind puşti de lemn în aer şi învârtindu-se odată cu ele, a putut să grămădească într'o curte, cu toate aparenţele unui loc viran, pompos intitulată „La pomul verde", tot selectul Fălticenilor.

De prisos să spun, că nu era nici un pom nici verde, nici uscat. Reprezentaţia se desfăşura într'un clar-obscur admirabil nuanţat de patru felinare, ce-şi făceau cu ochiul. Tunete de aplauze subliniau strofele patriotice, în ritmul cărora copii vagabonzi, mânuind puştile, cântau piţigăiat:

«Eu sunt dorobanţul cel vestit în lume,
«Când m'arăt pe mal, tremură Vidinul.
«Ţărişoară mândră eu voiu apăra,
«Ura, să trăiască Majestatea Sa!»

După care celebrul profesor saluta încovoindu-se cu un aer *fatal*, cu pletele în ochi, cu decoraţiile verticale.

După reprezentaţie, colonelul mă luă la o bere şi-mi desveli scheletul unui plan măreţ, din care deslusii o confederaţiune uriaşă a micilor dorobanţi, mai întâi în Moldova, Muntenia şi Oltenia, apoi peste Carpaţi şi Prut. Domnia-sa urma, firește, să fie preşedintele, iar eu era să devin cu timpul inspector general al federaţiunei; întreaga federaţiune pusă, cum e regula — sub patronajul Alteţei Sale Regale. Pentru moment am fost însărcinat să fur meşteşugul profesorului şi să-l introduc pe tăcute în cazarmă. Colonelul, profitând de faptul că

orășelul Fălticeni e ignorat de Suedezi, a botezat aceste jocuri de copii „gimnastică suedeză", sigur fiind de impunitate.

Am furat meșteșugul, conformându-mă ordinului ce primisem. Luni de zile, ofițeri și soldați, se învârtiră cântând la rândul lor, lungind cântecele, complicând mișcările, cu întoarceri scurte, cu ocoliri la sfoară, cu mânuiri repezite, cu cântece provocătoare, așa cum cere „legea progresului" care era *leit-motivul* oricărui discurs al domnului colonel.

„...Domnilor, spunea el ofițerilor, din două lucruri unul: „ori eu sunt nepriceput și atunci luați-mă de gât, scuturați-mă, „strigați-mi: ho! destul, oprește-te! dă-te jos, nebunule! nu „meriți să stai unde ai ajuns... Ori d-voastră nu vă faceți da„toria și atunci am eu dreptul să vă scutur și să vă strig: „urmați legea progresului, pentru Dumnezeu!..."

Am urmat cu legea progresului până la inspecția de toamnă. Generalul, în acest răstimp, apucase înainte, nițel cam cu hapca colonelului nostru și se instalase în scaunul prezidențial, luând în mână frânele federațiunei micilor dorobanți din raionul corpului X de armată. Vina era însă, trebuie s'o recunosc, numai a colonelului, care desvoltase prematur, printr'un raport confidențial adresat generalului, mărețele sale planuri. Contrar obiceiului, generalul n'a fost ingrat. Entuziasmat până la delir de progresul regimentului în gimnastica suedeză, a recompensat pe d-l colonel Crisescu printr'un discurs frumos, numindu-l deocamdată pionul cel mai înaintat al federațiunei.

Și pentru că probabil avea nevoie de mulți pioni, care să formeze la frontieră un lanț neîntrerupt de santinele, a hotărât în acelaș timp să adune la noi instructorii dela celelalte regimente, pentru a învăța „gimnastica suedeză".

Paralel cu „legea progresului" se desvolta în mintea d-lui colonel superioritatea pasului prusian asupra tuturor celorlalte pasuri.

Să ne înțelegem. Fiecare din noi cunoaște mai mult sau mai puțin, pasul prusian. Dar secretul, secretul cel mare, acel „le pourquoi des choses" îl poseda numai d-l colonel Crisescu. Domnia-sa îl aflase dela un căpitan de rezervă prusian, arhitect — constructor pe vremea când se lucrau forturile de la Năməloasa sub privigherea apropiată a d-lui colonel, căpitan și el pe atunci, în arma specială a geniului.

— Un an întreg, ne spunea el adesea, m'a băut neamțul în cancelarie, până când i-am prins meșteșugul.

Nouă nu ni l'a destăinuit niciodată. Trebuie însă în adevăr să fi fost mare dibăcie, căci nici colonelul, după cum mărturisea el singur, nu-l făcea tocmai-tocmai ca neamțul; dar și dintre noi nimeni, nimeni, în regiment nu-l făcaem tocmai ca d-l colonel.

Cu venirea instructorilor de la celelalte corpuri, aceste două paralele, „legea progresului" și „pasul prusian", pe care fugiau ochii metalici și mobili ai colonelului, se prelungiră cum se prelungesc orice paralele care se respectă, la infinit. Toate

urechile erau pătrunse de ele. Vai de streinul pe care un interes oarecare, o inspirație nefericită, sau numai un capriciu al soartei, îl aducea în cabinetul său de lucru. Expresia e cea consacrată. De fapt „cabinetul de lucru reprezinta pentru d-l colonel o piață de exercițiu, pentru a se menține în formele stricte ale pasului prusian; îl măsura în lung și în lat.

Cu solicitatorii, conversația decurgea obișnuit cam astfel:

— Ai venit?... Șezi drăguță!... la loc!...

— Frumos regiment aveți, domnule colonel!

— Dar d-ta nu mă 'ntrebi în ce hal l'am găsit și cât am muncit ca să-l aduc în starea în care-t vezi și d-ta! Când am venit nu știau nici marșul; ia așa umblau... ia așa umblau... — arată colonelul umblând crăcănat prin salon.

— Da ia să-i vezi acum! Uite-așa merg... uite-așa merg... zang... zang... i-auzi... i-auzi... exclamă el călcând înțepat sub ochii holbați ai civilului, așa cum îl învățase neamțul dela Nămoloasa.

Intr'una din zile, pe când mă căzneam la cazarmă să inițiez pe instructori în misterele pasului prusian, apare în cadrul porței silueta aseetică a colonelului.

— Rău!... rău!... foarte rău! Nu e așa!

M'am retras rușinat din fața maestrului. El, apropiindu-se grav și inspirat, întreabă, plin de compătimire, pe un caporal din front:

— Din ce regiment ești, băete?

— Trăiți don'colonel, eu sunt din batalionul 15 vânători.

— Cine îl comandă?

— Trăiți don'colonel, batalionul îl comandă domnul colonel Văleanu Alexandru.

— Cine te-a instruit pe tine?

— Trăiți don'colonel, pe mine m'a instruit domnul sublocotenent Bujor Marin.

— Prost te-a instruit, băete!... Foarte prost! Când te-i întoarce la batalion, să le spui, auzi tu mă?

— Nu le spun, s'trăiți don'colonel, că m'au instruit bine.

— Cum bine, mă?! Ce fel de bine? Asta e marș care îl faci tu? Uite așa se merge mă: (pornind)... zang!... zang!.. i-auzi!... i-auzi!... Dacă calci așa cum calci tu, crapă praporele în fine, se zdruncină creerii în cap, mă? Dacă mergi așa cum îți arăt eu, ți se deschide inima, ți se curăță mintea, ți se luminează orizontul. Unde mai pui că așa cum îl faci tu, trebue să te obosească al dracului.

— Nu obosesc, s'trăiți, don'colonel! — răspunse îndrăznet caporalul. E bine și așa cum am învățat la batalion.

— Așaaa?! Nu obosești?! Bine! Treci lângă mine... (Adresându-se mie). Comandă domnule!

— Inainte, marș!

Ș'au pornit să meargă în fața lumei care se ndunase să-i privească. Dădeau ocol cazărmei; colonelul mergea întins, așa

cum îl învățase pe el neamțul, caporalul, apropiindu-se mai mult de ceeace se numește în arta călăriei „pasul spaniol". Mergeau țanțoși, ambițioși amândoi. Unul pentru triumful „legei progresului" și a „pasului prusian", celălalt pentru faima batalionului și respectul celor învățate de la ofițerul său. Colonelul în fierbere crescândă, caporalul liniștit, sigur de el.

Din mers îl întreabă odată, fără a întoarce capul:

— Obosiși mă?

— Nu! răspunse caporalul.

— Dă-i 'nainte!

Porniră din nou, mai ocoliră odată curtea. Eram neliniștit, emoționat, ca în fața unui spectacol periculos la care aștepți în fiecare moment moartea îndrăznețului care te uimește totuși prin îndrăzneala sa. Colonelul întrebă iarăși, fierbând ca o oală acoperită:

— Osteniși mă?

— Nu! răspunse hotărât caporalul.

— Dă-i 'nainte și când îi osteni, să-mi spui.

După un răstimp văzusem portița de scăpare. Făceam semne desperate caporalului să recunoască superioritatea pasului prusian; dar el mergea sforăind, ca un armăsar de rasă, fără să observe nimic în jurul său, hotărât de moarte. Colonelul, cu ochii tulburi, cu spume la gură, îl mai întrebă odată:

— Obosiși mă?

— Nu! răspunse surâzând ironic caporalul, pot să merg până mâne.

— Așaaa?! N'ai obosit, hai?!

Și năpustindu-se ca o fiară, umplu de sânge, lovind cu pumnii la întâmplare peste figură pe bietul caporal, care sta în poziție nemișcat, cu mâinele la vipușcă, așa cum îl învățase la batalion sublocotenentul Bujor Marin.

Colonelul a plecat apoi în pasul prusian, clătinând din cap, ducând cu el „legea progresului" satisfăcută.

MAIORUL GHEORGHE BRAESCU

SONET

De câte ori încerc să stau așa 'neștire
Și să privesc la fluturi, flori și stele,
Să 'năbuș glasul patimei rebele,
Ce 'n mine cearcă să-și pună stăpânire, —

Mă simt așa de bun, de împăcat și lumea
Intreagă-mi pare-un raiu, iar eu un înger,

Dar se trezeşte 'n mine ura, sânger;
Smulgând-cu rădăcini din inima-mi iubirea;

Sunt surd pentru durere, duşman îmi e totul
Şi simt atunci în mine, strănepotul,
Cum s'a trezit năprasnic străbunicul,

Ce'n viaţă a căzut învins, sărmanul.
El geme greu că l'a răpus duşmanul
Şi-mi cere, să-l răzbun pe dânsul eu, piticul!

LIVIU MARIAN

FEMEEA ÎN FAŢA OGLINZEI

Fluturele

Manuela îi vorbea lui Vâlsan, de ceasuri, caşi de zile, de nopţi, de luni întregi. Ceva mai înainte sta culcată, cu simţirea pe care o avea acum adesea, că nu se va mai putea scula, nici va mai putea dormi, vorbi, umbla, trăi.

Şi iată că acum regăsise în activitatea gândului ei mereu întors către el, o nouă şi trecătoare putere.

Privi împrejurul ei grădina. Un fluture mare, negru, tivit cu cinabru se aşezase pe nisipul aleei.

Ori şi ce lucru îl lega de ei doi, de amorul lor.

Se gândi să pue frumosul juvaer înaripat la pagina deschisă a Poemului ei, acolo unde punea de obicei floarea pe care o mirosise şi al cărei parfum se amalgamase cu al sufletului ei din ziua aceea. Capriciu de un minut.

Cum ar fi putut ucide cea mai mică viaţă în clipa când se gândea la el?

Îi dete drumul, îl dărui vieţei lui efemere, aşa cum ar fi voit şi ea să fie dăruită destinului ei adevărat, cât de efemer, cât de dureros. Căută atunci altceva, alt semn. Îi trebuia în minutul acela ceva real fiindcă nu îl avea pe el, şi cu tot curajul ei abia îşi putea susţine povara dorului.

Mărgărite nu erau pe aproape. Erau numai brazi tineri. Frunzele lor îi lăsară pe degete mirosul lor amar. Zări o rădăcină de trifoi, se aplecă şi risipind cu mâinile, căută ca un copil. Îi era nişel ruşine de ea, dar nevoia unui sprijin era mai tare. Îi trebuiau fetişe. Superstiţia e una din formele acute, care pun stăpânire pe fiinţă în faza amorului.

Căuta cu mâini uşoare, încet, fără nervozitate, fără încăpăţânare, gata să se resemneze. Umbla frumos, uşor ca să nu vatăme frunzele gingaşe şi mărunţele... Dorea fără revoltă, cerea fără bruscheţă, nu silea norocul, îl întreba încet.

O foaie măruntă purta pe ea o a patra foiţă încă nedesvelită bine. „Puţin de tot!" — „surâse" — poate mai creştet... O rupse delicat, o duse la buze, apoi o aşează în cutele hârtiei. Deodată sufletul i se lăcomi. Îi trebuia semne mai multe.

Voi să mai vie iar pe acelaş loc, acelaş fluture de adineaorea... Veni!... Un joc începu atunci. Sbura şi se întorcea după porunca ei. Era o coincidenţă ciudată şi turburătoare.

Se uită la el mai bine: avea două arcuri roşii la marginea aripelor care aprindeau fondul lor negru, şi alături de cele două linii roşii era punctat un şir regulat şi egal de picături albe.

Cea mai uşoară mişcare îl făcea să sboare departe, apoi se întorcea pe acelaş fir de iarbă.

Gândul îi flutură în jurul asemănărei dintre jocul ăsta şi al dragostei. Cum sboară inimele una spre alta, una după alta se duc, se întorc, şi iarăşi... Şi deodată într'o zi iubesc prea mult ca să se mai joace... Se gândi la jocul destinului cu noi: ne dă, ne ia. Se răsvrăti... fintui fluturele cu privirea, cu voinţa: „Stai!" Aripele îi bătură uşor pe loc. Apoi îl slobozi. Du-te acolo unde e el (nu putea fi departe)... Să te vadă şi el întâmplător ca şi „mine"... Şi toate astea luau o putere din puterea pe care le o împrumuta simţirea ei întinsă, încordată, hipnotică.

Un sbor de porumbei se aşternu pe iarbă, apoi ca o fâşie uşoară de vânt se ridică... Lângă scară văzu două vrăbii care se înfoiau... Mai departe, elegantă şi subţire, o rândunică cu tunica de catifea neagră pe rochia albă satinată părea gătită pentru o ceremonie de jumătate doliu. Le privi lung pe toate, ea care de atâta timp numai privea decât oglinda. Ştiu că pe toate le ar privi la fel şi cellalt: se însoţi cu el în ele; mai înţelese odată că-l iubeşte!

Era spre seară. Mai trecuse nişel timp din viaţă. Fluturele nu se mai întorsese. Se puneau umbre repezi pe iarbă, pe poteci, pe toată lumina... Sufletul i se acoperi de umbre.... „Doamne"! zise, cu nevoia tuturor acelor care au o suferinţă şi îşi amintesc de acel Dumnezeu enigmatic a cărui existenţă o probăm tocmai fiindcă ne surprindem chemându-l fără să vrem şi fără să-l cunoaştem.

„Doamne! am dăruit viaţă unui fluture, unei creaturi ale tale!" Dă-mi atâta fericire, cât viaţa unui fluture!

Mai credea că poate fi fericită. In oglinda neagră a aripelor tivite cu cinabru, citea dorinţa ei, nu citea legea neînduplecată a fericirei care nu durează decât cât viaţa unui fluture.

Se aplecă peste oglindă. Dacă cumva durerea avea s'o

întoarcă spre misticism? Dacă o va asvârli în brațele bisericei? Adiniore prin învăluirea multiplă și vizionară a gândului se văzuse închinându-se pasionat în lungul șir al Duminicilor viitoare. Cu respect și cu groază își aminti convoiul de fețe triste, mistuite de nevoia credinței, zărite dealungul Duminicilor trecute. Convoiul lung al învinselor. Văzu desluşit zădărnicia lor înșelătoare... Nu vrea minciuna sfântă și amăgitoare a credinței!.., Mai bine vrea realitatea care ucide.

Se sculă și porni iar către gesturile vieței zilnice, de oarece, prea lașă ca să moară atât timp cât nu-i murise speranța, încă trăia.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Alexandru Vlahuță

După Caragiale, după Delavrancea și Coșbuc, iată-l și pe Vlahuță plecat de pe această vale a plângerilor și a trandafirilor.

Căci dacă pentru cei mulți pământul este o vale a plângerei, pentru el era și-o înflorire de roze. Avea trandafirii în sufiet și lumina cu ei și-i risipaa ca o cascadă blândă, ca o revărsare de-alungul patriarhalelor cerdacuri din pânzele lui Grigorescu.

Așa l-am cunoscut eu pe Vlahuță mai acum zece ani, când locuia în palatul funcționarilor publici dela șosea.

Și această amintire nu vreau s'o șterg din sufiet, căci e plină de seninătate.

In odăile luminoase și primitoare, înduioșate de surâsul blând al d-nei Vlahuță, maestrul trecea liniștit printre oaspeții săi, cu gesturi lente și armonioase, cu lumini de bunătate în privirea pătrunzătoare.

Era un colț de pace și de poezie casa lui Vlahuță. Dela ferestrele înguste, din balconul împodobit cu mușcate se vedeau, jos, copacii șoselei Kiselef, iar departe orizontul albastru.

Și toate încăperile erau pline de lumina liniștită a depărtărilor.

O mare dragoste de viață adânc înțeleasă și trăită calm se desprindea în toată făptura lui Vlahuță.

Nimic brutal, nimic sgomotos, nimic disarmonic.

Omul acesta avea ceva dintr'o altă epocă. Era potolit în gesturi și vorba lui era domoală, plină, totuși de-o sonoritate catifelată. O energie care nu îmbrăca niciodată forme violente, dar pe care o ghiceai în ochii sombri, sub fruntea chinuită de gânduri, sub povara părului bogat și negru.

Știa să rămână poet în mijlocul înfrigurării contemporane și să trăiască pentru el și ai lui, cu lumea lui de visuri, cărora le dădea o așa de mare intensitate în cât deveneau realizări.

* * *

— Sunt mulțumit... Am trei mii de pogoane ale mele, în fața casei de la Dragoslavele. Cât vezi cu ochii, totul este al meu, fiindcă sunt liber să contemplu peisagiul până'n zare, cât vreau, de dimineața până seara...

„Și pe urmă, sunt bogat în fiecare zi, am o zi întreagă, care este a mea... Fac ce vreau cu dânsa. O zi întreagă!... A mea... De dimineață până seara... Nu mi-o poate lua nimeni... O zi întreagă..."

* * *

Epicurian delicat, pricepea valoarea nuanțelor. Asemeni albinei, din cea mai umilă manifestare a vieței culegea mierea parfumată... Mă uitam la el adesea, în vremea suculentelor ospețe la care venea Coșbuc, Dobrogeanu-Gherea, Iosif, Goga, colo sus, în palatul funcționarilor publici.

Când își turna vin, îl gusta cu toate simțurile. Privea lung paharul gol. Ce elegant obiect de artă, câtă impalpabilă frumusețe doarme înir'un pahar gol!

Ochii lui Vlahuță se încântau de armonia vinului de chihlibar sau de rubin, urcând în cristalul pur și mărităndu-și culorile cu transparența cupei; prindea, cu amândouă palmele, paharul și-i savura contactul rotund și proaspăt; cu mâini tremurătoare îl ridica și, cu o hii pe jumătate închiși, cu nările'n treamăt, aspira din plin aroma generoasă a licoarei lui Bachus... Și numai după această sensuală pregătire, bea întâiul pahar — după ce alții goliseră, pe nerăsuflate, câteva...

Inainte de-a aprinde o țigare, o pipăia, îi mângâia silueta fină și elegantă... Se minuna de fenomenul misterios al chibritului care scapără și se aprinde, pâlpâire efemeră a unui fluturaș de foc, minusculă și fermecătoare feerie.

Cel dintâi fum albăstriu, amestecat cu aburul parfumat al cafelei abia turnate, urca înspre tavan și'n împreunarea lor, Vlahuță părea că trăește eternități de vis și de voluptate, pe cari grăbiții neamului nu le mai cunosc, căci au pierdut cultul amănuntului și-al armoniilor intime.

* * *

Personalitatea lui Vlahuță, așa cum l'am văzut eu, va trăi deapururi în proza lui mlădioasă, plină de ritm și de bucurie a simțurilor, în proza lui care se leagănă, coboară și urcă în curbe armonioase, cu grația unei sirene care-ar dansa în valuri luminoase și pure, în cadențe mângâiate și mult liniștitoare...

* * *

L'aș fi visat bătrân, bătrân de tot, săvârșindu-se într'un decor vrednic de el.

Dar a murit ca și ceilalți mari prieteni ai săi, moarte săracă și neagră...

Caragiale printre străini. Delavrancea la Iași, în cele mai triste clipe ale vieții sale, căci neamul îi trecea prin ceasurile

cele mai grele. N'a trăit măcar câteva luni mai mult, bietul Conu Barbu, să-şi vadă visul cu ochii!

Coşbuc era o sdreanţă... Îl sfâşiase pieirea scumpului său copil, zdrobit de-o maşină.

N'au avut un sfârşit senin oamenii aceştia. Intraseră, de vii, în nemurire, dar moartea lor n'a fost august crepuscul de zei, ci agonie de muritori nefericiţi.

* * *

Aş vrea totuşi să uit că războiul a trecut peste Vlahuţă, ruinându-l, îmbătrânindu-l, schimbându-l, doborându-l.

Pentru mine el va trăi deapururea în decorul familiar alături de buna doamnă Vlahuţă, în odăile luminoase şi primitoare, în soarele lui Grigorescu.

Îl văd turnând vin în cupa lui Coşbuc, evocând pe Caragiale, mângâind genele foarte lungi ale unui copil din vecini sau contemplând cu o infinită voluptate dela fereastra cu muşcate roşii, vibraţiunile albastre şi liniştile ale depărtărilor.

VICTOR EFTIMIU

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional: *Comedia inimii*

Cu *Comedia inimii* s'a întâmplat ceva straniu în aparenţă: toţi cei ce au *văzut-o*, au apreciat-o mult, dar când a fost *jucată*, nu s'a putut ţine în picioare. Aceasta înseamnă că, deşi scrisă şi construită după toate regulile dramatice, trebue să aibă un cusur ca teatru.

Privită prin prisma literaro-teatrală (foarte deosebită de prisma teatrală, care singură îţi poate da perspectiva justă în teatru), *Comedia inimii* e o piesă aproape ireproşabilă. Într'însa tot e bine calculat, pregătit, motivat, analizat. Are un conflict şi o acţiune, proporţionate cu o îngrijire farmaceutică, pornind domol, încărcându-se, atingând culminaţia la sfârşitul actului al doilea, aducând desnodământul logic într'al treilea. Conflictul e interesant şi puternic, deşi se cam întinde şi târăgăneaţă puţin din pricina analizei prea migăloase. Scenele şi actele sunt clădite cu meşteşug. Toate sunt la locul lor... Şi totuş, oamenii pe scenă nu par vii, frazele pe care le rostesc nu par sincere... În sală ca şi pe scenă pluteşte ceva ciudat, nepotrivit, ceva ce uneori ţi se pare artificial, alteori falş, iar alteori retoric... Ceeace vezi şi auzi nu izbuteşte să-ţi ţintuească interesul, să producă comunitatea de sentimente între scenă şi sală, să găsească inima spectatorului...

Scriind *Comedia inimii* se pare că d. Caton Theodorian a căzut în greşeala de-a vrea să o scrie prea bine, să o adâncească prea mult. Silinţa de-a scrie prea bine o lucrare teatrală e împreunată cu riscuri mari. Dacă izbuteşti, atunci creezi o capo-d'operă; dacă nu izbuteşti, faci cel mult o creaţie literară. Aceasta a făcut-o d. Theodorian.

Teatrul şi literatura sunt două lucruri bine deosebite. Frumu-

câteva capete geniale au ajuns să le plămădească într'un tot. Şi chiar operele acestora sunt deobicei nevoite să sufere amputări şi racomodări spre a întruni toate sufragiile, sau barem majoritatea. Nouăzeci şi nouă la sută dintre piesele care se joacă şi plac, pretutindeni, sunt numai şi numai teatru, oricât ar dori autorii să creadă că sunt şi opere literare. Opera autorului constitue deabia o parte din ceeace este un spectacol teatral. Celelalte părţi le aduc actorii, regisorii, maşiniştii, decoratorii, recuzitorii şi chiar publicul din sală. Deaceea piesele obişnuite nu prea mulţumesc la citire, iar cele ce plac la citire nu prea mulţumesc pe scenă. Autorul să nu caute niciodată să acapareze tot, fără a lăsa celorlalţi factori să-şi aducă la contribuţie puterile lor. Dar nici să nu dea prea puţin, încât toată sarcina spectacolului să cadă numai în spinarea actorilor, regisorilor, etc. Între aceste două limite merge succesul teatral, cel mai capricios fenomen.

Fireşte, în teorie e lesne să faci deosebirile, să arăţi căile. Realizarea-e însă totul. Iar realizarea nu depinde de indicaţii şi nici de lege. Vine singură sau nu vine deloc.

Cusurul *Comediei inimii*, ca piesă de teatru, este deci excesul de perfecţiune literară.

Cusurul acesta însă, aici, nu e mortal. Graţie acestui cusur *Comedia inimii*, aşa cum este, rămâne o lucrare literară valoroasă care se va citi cu emoţie. Pentru un scriitor mulţumirea aceasta trebue să fie tot atât de preţioasă ca şi aplauzele din teatru. Apoi, când va fi să se mai reprezinte *Comedia inimii*, se va putea lesne desbăra de balastul literar prin o serie de ajustări făcute cu pricepere şi fără cruţări literare. Înmlădiată ca linie, mai strânsă şi mai rapidă ca acţiune — conflictul ei va apare mai luminos şi va cuceri sufletul spectatorilor întocmai cum stârneşte emoţia cititorului.

In orice caz ar fi păcat să rămână înmormântată *Comedia inimii*. Intr'însa palpită puternic un talent remarcabil. Nicăiri darul d-lui Theodorian de observator viguros al sufletului omenesc nu a adunat lucruri mai frumoase. Drama e construită cu dibăcie, acţiunea e condusă cu un meşteşug care arată un autor de seamă. Succesul teatral imediat nu e totdeauna o dovadă hotărâtoare. Operele inspirate, lucrate cu dragostea artei, străbătute de talent, sunt menite să biruiască, mai curând sau mai târziu. *Comedia inimii*, în ciuda unui defect de optică, trebue să-şi facă drumul ce i se cuvine. Calităţile ei intrinsece ce n'o vor lăsa multă vreme în părăsire.

Temeiul dramatic din *Comedia inimii*, merită să fie reţinut. E preţios şi adânc omenesc. Şovăirea între iubirea trupească şi cea sufletească face din Şerban un erou cu deosebire original. Şovăirea aceasta provoacă conflictul, constitue «comedia» inimii. Atacarea unui asemenea subiect nu poate fi cumpănită cu uşurinţă. Dacă d. Catos Theodorian ar avea numai meritul de a fi apropiat acest conflict şi încă ar trebui luat în seamă.

Comedia inimii se cuvine astfel să fie trecută la activul meritos al d-lui Theodorian.

L. REBREANU.

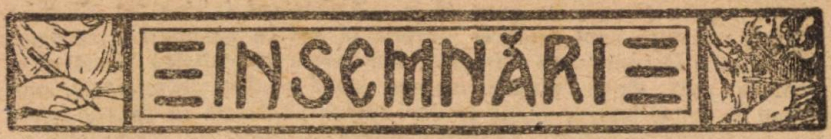

Vasile Toneanu. — A devenit pensionar de bună voie. A simţit poate că a dat tot ce a avut mai bun în suflet, sau a vrut să plece înadins în plinătatea maturităţii — sigur este însă că retragerea îi sporeşte prestigiul artistic. N'a putut sau n'a vrut să meargă cu vremea. Deaceea, de câţiva ani, s'a mulţumit cu succesele cele vechi. Poate că aceasta e şi una din tainele popularităţii sale. Creaţiile clasice nu le-a mai reluat şi deci generaţia nouă nu-l poate aprecia după ele. Pentru noi mărimea sa este Zelig-Şor. Comedian de soi, fără mult meşteşug, a jucat cu suflet şi cu un umor natural, înăscut, pe care puţini îl au din cei ce începuseră a-l privi cu superioritate. A avut o slăbiciune—proprie dealtfel şi din nenorocire mai tuturor artiştilor noştri — pentru genurile inferioare. Succesele uşoare ademenesc totdeauna şi slăbesc forţela creatoare. Numele său ar fi rămas mai adânc gravat în teatrul românesc dacă şi-ar fi întrebuinţat talentul remarcabil spre a da viaţă unor figuri mai trainice. Astfel trebue să ne mulţumim a repeta că atâta timp cât va rămâne Zelig-Şor, se va pomeni şi creaţiunea d-lui Vasile Toneanu.

L. R.

Prin Ardeal.—D. Radu Cosmin şi-a luat sarcina de-a fi cronicarul entuziast al vremilor tragice şi măreţe care au înfăptuit România Mare. După cronica, zi cu zi, a războiului nostru—din care a şi publicat o parte — azi, într'un volum foarte respectabil, caută să fixeze frământările minunate ale unirii Ardealului cu vechiul regat. O face în forma unor note de călătorie, cu prilejul turneului Teatrului Naţional şi, în parte, a vizitei familiei regale prin Transilvania. Fireşte, notele sunt scrise zi cu zi. Şi sunt interesante ca nişte documente ale vremii şi ca izvor de însufleţire, negreşit cam uşoară. Căci d. Radu Cosmin prea este fotograf şi reporter, şi prea puţin literat în impresiile acestea. Însemnează tot ce vede, fără nici o selecţie — îngreunând astfel, de multe ori zadarnic, volumul şi micşorând, fatal, interesul. Pentru d-sa toate lucrurile şi fiinţele iau proporţii grandioase — discursurile d-lui Peretz, toasturile funcţionarilor, strengăriile actorilor, păţaniile personale ale d-sale... În noianul de amănunte de interes particular, firul roşu se încâlceşte. Literatul apare prea rareori, în câte-o observaţie originală, în câte-o imagine înaripată, în câte-o descriere pitorească,..

În orice caz însă sforţările d-lui Radu Cosmin sunt binevenite. Asemenea cărţi sunt folositoare pentru propaganda naţională.

X. Y.

(In rubrica aceasta vom publica *lista tuturor cărţilor româneşti* apărute, arătând editura, numărul paginilor şi costul unui exemplar.)

Dr. Călin-Ottol. — *Karl Marx*, schiţă biografică, Bucureşti, 1919, ediţia II Cercul de editură socialistă, 32 pag. Lei 1.

Gabriel Compayré. — *J. J. Rousseau şi Educaţia naturii*, traducere de Margareta Gabrielescu, Bucureşti 1919, Editura Alcalay, 400 pag. Lei 5.

(Lista s'a încheiat la 15 Noemvrie).

A APĂRUT

No. 10

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Vrabia	*E. Lovinescu*
Povestea mărgăritarului (fragment dramatic din romanul M. S. Reginei Maria)	*Victor Eftimiu*
Odiseea legațiunei române din Petrograd	*Dr. I. Tudorache*
Părerea bunicului (schiță)	*G. Cair*
Sub cer strein (elegie)	*Cezar Titus Stoica*
Mulercea (schiță)	*Caton Theodorian*
Prizonierii (nuvelă)	*Loc. George I. Popa*
Nu mă uita (schiță)	*Sandu Teleajen*
Cronica dramatică { Bujorești, comedie în 4 acte de Caton Theodorian.	*E. Lovinescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 3

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

RADU COSMIN

PRIN ARDEAL

Un volum de 500 pagini în care sunt fixate, ca nişte documente, impresiile primei călătorii a suveranilor români Ardealul liberat. Cartea aceasta nu poate să lipsească din nici o bibliotecă românească.

10 LEI

EDITURA ALCALAY

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureşti

ANUL I, No. 44. 14 FEBRUARIE 1920.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR

E. Lovinescu . . . . . Alexandru Vlahuță III
Elena Farago . . . . . Scrisoare
Hortensia Papadat-Bengescu . . Femeia în fața oglinzei
Alexandru T. Stamatiad . . . . Viața
Ion Barbu . . . . . Luntrea
Maiorul Gheorghe Brăescu . . . Maiorul Boțan...
Ignotus . . . . . Potirul Minunat
F. Aderca . . . . . Moartea unei republici roșii

Cronici: *L. Rebreanu:* Teatrul Național: Baia Domniței (2. II); Mihai-Viteazul (6. II)

APARE SÂMBĂTA

A aparut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I

EDIȚIA II

Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Zaharia Bârsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Anunțurile se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

Biblioteca Profesorală
Inreg. Nr. 4xx

ANUL I, No. 44. 14 FEBRUARIE 1920

SBURĂTORUL
REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ
Director: E. LOVINESCU

Alexandru Vlahuţă

—■—

III

Lucid şi cu un bun simţ practic, adaptat artei, psiholog, dramaturg şi moralist, Vlahuţă era menit să-şi canalizeze talentul mai ales în poezia didactică. N'a făcut-o totuşi decât în treacăt. Discreditul universal al genului l'a împiedicat, poate, dela o atitudine francă. S'a strecurat numai printre fabulă, satiră şi epigramă, în atingeri ocazionale. In alte timpuri s'ar fi oprit cu răsfăţare la ele; le-ar fi fructificat în gesturi largi. Didacticismul lui ţâşneşte totuşi oriunde. Până şi în poezia erotică.

Nu-l poate masca nici intenţia, nici chiar subiectul. Roade obstacolul, cerându-şi dreptul la viaţă. Isbuteşte să-şi facă drum: picătură de apă ce se prelinge pe calcarul peşterii.

* * *

Tendinţa spre demonstrare şi definiţie este deci firească. Isvorând din raţiunea practică, talentul lui Vlahuţă e discursiv şi instructiv.

Ce e, de pildă, „cuvântul" ?

Ca 'n basme-i a cuvântului putere,
El lumi aevea-şi face din păreri
Şi chip etern din umbra care piere
Şi iarăşi azi din ziua cea de ieri.

Şi ce mai e „cuvântul" ?

El poate morţii din mormânt să i cheme etc.

Şi ce mai e „cuvântul“ ?

Aprinde 'n inimi ură sau iubire
De moarte, de vieaţă-i dătător
Şi neamuri poate 'mpinge la peire
Cum poate aduce mântuirea lor.

O analiză a conţinutului noţional. Operaţia intelectuală s'a sfârşit. Rămâne finalitatea poveţii :

Voi, cărora vi s'a dat solie sfântă
De preoţi ai acestei mari puteri, etc.

Nu duceţi minunatul vostru dar
Ofrandă, mâinilor nelegiuite
Ci, ca pe sfânta masă din altar

A'mpărtăşirii taine prea curată,
Aşa cuvântul să vi-l pregătiţi,
Ca mii de inimi la un fel să bată
Şi miilor de veacuri să vorbiţi.

De aceiaş natură demonstrativă şi didactică e şi *Triumful aşteptării :*

Nebiruit e omul ce luptă cu credinţă!

El ştie :

Că este o dreptate şi... trebue să vie!

Talazurile îl pot asalta ; ura lumii îl poate înconjura :

Copiii lui închidă-l în casa de nebuni!
Lovească-l orice mână, hulească-l orice gură...

Zădarnic. Va birui. E ca picătura care în surda-i muncă milenară isbuteşte să iasă la suprafaţă sub forma izvorului :

Un fluviu nou vesteşte Triumful Aşteptării.

* * *

Ajunge.

Am putea face şi alte inciziuni în opera poetică a

lui Vlahuță. Vom găsi filonul ascuns al intențiunei didactice în *Vechilor Ateneiști* sau în *Liniște*, în *Unde ni-s visătorii?* sau în *Slăvit e versul*. Nicăeri nu-l vom găsi însă mai franc și mai fericit realizat decât în paginile lui de proză.

Problema supraviețuirei literare e conjecturală. Este, de altfel, și relativă. Măsurăm imensitățile cu măsurile noastre. Destinul orb ne desminte. Trece posterității opere pentru anumite amănunte ce ne scapă deocamdată. Ingroapă altele, peste prevederi.

Nu se poate ști deci de va cerne ceva din opera lui Vlahuță. Critica e dezarmată față de întâmplare. O domină totuși prin judecata ei, care n'are nevoe de valorificarea timpului...

Perfecția unei opere stă în desăvârșita adaptare a talentului scriitorului la subiectul tratat. Didacticismul lui Vlahuță îi tulbura ritmul inspirației lirice; e însă binevenit în *România pitorească*, în *Din trecutul nostru* sau în *Grigorescu*. Calda evocare a trecutului, cu viziunea pitorescului, poetică și fără o originalitate dezarmonică, posesiunea meșteșugului formal, combinarea utilului cu frumosul, dau impresia adăptării genului la natura talentului scriitorului. Ne micșorează poate noțiunea despre valoarea operei lui Vlahuță. O precizează însă.

E. LOVINESCU

A apărut de

E. LOVINESCU

ÎN CUMPANA VREMEI

(Note de război)

Prețul LEI 5.

SCRISOARE

Am stat cu fruntea strânsă în palme să'mi ascult
Cum bate 'n tâmple viața ce tot mai stărueşte
Cu searbăda şi lunga şi silnica-i poveste, —
Şi m'am gândit la tine şi m'a durut mai mult: —
Nici dorul, nici credința, nu mai pot trece peste
Năvalnicul şi cruntul durerilor tumult!...

Şi m'am gândit la tine şi m'a durut mai rău
Căci m'a oprit sălbatec, din alba-mi avântare,
Insângerându-mi dorul cu junghiu-i de călău,
Un gând ce'mi pare totuşi o binecuvântare:
— De ce nu'ncerci s'o nărui, de nu mai eşti în stare
S'o cumpăneşti, povara părerilor de rău?...

... O, cum i-aş da osândei de-a vieţui ertare
De-aş şti acum că gândul ce m'a 'ndemnat e-al tău,—
De-aş şti că'n blându-ţi suflet Atot Izbăvitoarea
N'ar tulbura seninul albastrelor visări
Cu răzvrătitul vaer al vanei disperări,
Şi nici cu stearpa tihnă pe care-o dă uitarea, —

Ci viu mi-ar ţine Crezul ce'n toată depărtarea
Atâţior ani şi-atâtor neîndurate legi,
L'ai fost simţit tinzându-ţi a-tot-mângâetoarea
Lumină ce străbate prin stavile şi legi —

Căci dacă'n tâmple viaţa'mi ar înceta să-şi spună
Trudítul basm, pe care nu pot să-l mai ascult
Din dezrobitu-mi suflet, te-ar privighia mai mult
Lumina sfântă care nu va putea s'apună —

Te-ar priveghea din ceru-i de apururea deschis,
Cu-aceiași nesfârșită și sfântă pază, până
In ceasu 'n care alba, neperitoarea-mi mână
Te-o legăna în pragul celui din urmă vis!...

... Și acum sărută-mi mâna trudită ce ți-a scris,
Și, de ți-i greu să plece, îndeamn-o să rămână, —
Și mi-oi răbda povara, de-ar fi și mai păgână,
Dacă 'ncercând s'o năruĭ, ți-aș tulbura un vis!...

ELENA FARAGO.

FEMEIA ÎN FAȚA OGLINZEI

PALOARE

Intr'o oglindă Manuela se văzu pală, albă de tot, cu fața mai mică, cu capul mai delicat ca după o boală.

Suferise oare din cauza injuriilor ce i se aruncaseră? Cu toate astea ea nu-și da seama decât de spaima de a pierde pe Vâlsan. Gândul că va fi despărțită de bunul ei, de copilul ei, acela singur o chinuia, o făcea așa de palidă.

Dar ceeace știm noi singuri de noi e prea puțin; uneori nu pătrundem până la rădăcinile simțirilor noastre.

Cuvintele mârșave, infamia, păreau să fi lunecat fără să-i atingă mândria, fără s'o revolte. Acum când oamenii, aveau în mâinile lor taina și norocul ei, i le vor fura, i le vor ucide. Asta o chinuia. Nu se întreba care era origina și scopul acelor ocări, nu pregătea nici o apărare și nici o rezistență.

La dejun Alina îi spuse: „Ce albă ești, ca de var... ce ai?... și trasă... suptă?..."

— Sunt bolnavă.

Mâncau, și făcea și ea ca o somnambulă gesturile necesare. Era amorțită și nu avea nici un gând precis.

„Dece lucru așa plăcut, ți-ai adus aminte?"

In adevăr, acum Manuela lăsase capul pe spate cu ochii muiați de fericire. De un timp avea mereu mișcări de astea inconștiente, minute întoarse înapoi de amintire, în ființa ei, fără de lumina memoriei; și peste toată casa cași în ea trecea o neliniște, un vânt dezordonat și plin de turburare care amețea pe toți și care nu era decât vecinătatea amorului.

Grija, ocara, acum se șterseseră. In loc să se socotească

ce ar avea mai bun de făcut, petica aceea mârşavă de hârtie îi răscolise dragostea.

Ar fi vrut să-l vadă şi să-i spue o mie de lucruri şi niciunul. Işi simţi deodată ochii cum se adâncesc, cum îşi taie cearcăne la gândul că nu ar mai putea plimba mâinile pe faţa lui. Işi pipăi cearcănele ochilor.

Era în sentimentul ei pentru omul ăsta ceva imperios, absolut, o exagerare de care îşi da singură seama. Un fel de răscumpărare, de redempţiune a ceva necunoscut, caşi cum trebuia cu iubirea ei să-l răsbune de cine ştie ce dureri şi nedreptăţi, să împlinească cine ştie ce destin.

La început când îl cunoscuse, îi plăcea mai ales când era foarte palid. Intr'o seară de concert şi la o paradă funebră îl zărise aşa dedeparte şi îl privise fără ca el să ştie.

Paloarea aceea îi da o plăcere fără tălmăcire, avea asupra ei un farmec neexplicabil. Era un capriciu şi o desfătare a gustului.

Despre viaţă, de cauze şi urmări, ea ştia lucruri multe dar toate fiind trecute prin idealismul şi curăţia ei, nu-şi da bine seama de realitatea lor precisă.

Ii veneau acum unele idei care altădată ar fi revoltat-o, şi acum le tolera. Ii spusese odată din treacăt că e boinav. Zilele de paloare erau probabil zilele rele când suferea. Dece va fi suferit?... Ii plăcea palid. Atât!

Erau tot la masă. Un sunet stins se topi în gâtul ei întocmai ca atunci când el îi trimetea sărutările lui dedeparte. Se speria atunci întocmai ca copiii cărora le arăţi dela distanţă un lucru dorit şi îl apropii de ei treptat, chinuindu-i. Ei ţipă atunci fără glas şi nu mai au respiraţie, caşicum jucăria scumpă ar fi un foc, o apă, o primejdie.

Sărutul acela pe care dorinţa gurei nemişcate în arcul ei palid şi sarbăd, i-l trimitea cu ochii; pasiunea încleştată îndărătul chipului mereu calm, serios şi neexpresiv, pasiunea care îi putea face perceptibilă aceea dorinţă; sorbitura aceea neexistentă în vid a buzelor neatinse o necăjea şi o ostenea încet, o făcea să râdă slab şi fără nici o putere de apărare.

Gemu abia şi gemătul ei o deşteptă. Se uită împrejur: nu ziceau nimic.

...Ea iubea defectele lui toate, când i se părea că le are. Toate îi păreau calităţi negative. Nu suferea să-i spue nimeni că altădată avea alte credinţe. Când credinţele ei veneau acum în contrazicere cu pasiunea ei, erau măturate dintr'odată. Ea iubea... iubea... ce fel de iubire?... Ce pală era!

Şi poate că totuşi era aşa de palidă din pricina injuriei acelui petic murdar de hârtie, acelui gest dosnic, pe care disprețul oamenilor îl înfiera fără să-i poată opri puterea de a face rău. Ocara aceea anonimă de care nu te poţi apăra nici răsbuna, fiindcă răsbunarea caşi reabilitarea ta dibuesc în întunericul murdar şi te ating tot pe tine.

Stătuse mult timp neatinsă de calomnie pe piedestalul mic, pe care cu trudă, cu sacrificiu urcase Idolul ei mic şi alb care nu făcea umbră nimănui cu lumina lui pură.

Şi acum amorul arunca în jurul ei răsfrângerea lui şi umbra lui stârnea invidia oamenilor care nu o mai cruţau.

Era oare în paloarea ei ceva din vechile prejudecăţi, reminiscenţele unor zei falşi cărora li se închinase mult timp în necunoaştere.

Pălise. Un obicei lung legat de unele cuvinte, transmis de tradiţie, trecut poate în sânge... Da. Atât... atât e deajuns chiar pentru cine nu simte lanţul acelui obicei. Credea totuşi sincer că acele ocări nu o ating. Conştiinţa ei striga sus şi tare la orice deviere dela o religie, pe care o cultiva cu pasiunea unei justiţii, a unui punct de onoare dus la o supremă perfecţie... O onoare a ei.

Şi totuşi pălise cum păleşti, când o hoardă beată te necinsteşte fără apărare. Avea mai ales simţirea unor degete murdare pe albul ei sfios.

Pe masa de care se rezemase acum în odaia ei stau aruncate dela întoarcerea ei în oraş, micile târgueli. Erau şi nelipsitele cărţi poştale de Paşte. Le alesese una câte una, fiindcă căuta pe cât cu putinţă să înlăture vulgaritatea fie chiar în lucruri neînsemnate.

Şi acum le privea ciudat: „Răstignirea" de Rubens!

Se uită lung. O cuprinse o mică spaimă din semnul divin al acelei coincidenţe. Avu un surâs palid. Era iubită de cer. Printr'o isbitoare potrivire de timp şi împrejurări în aceeaşi Vineri a Patimei creştine, pătimea şi era răstignită.

O scuipaseră..... îi puseseră spini..... caşi Fiului... şi ei..... deodată cu unicul, cu Minunatul!

Mâna ei pipăia cu milă propria ei durere pe icoana Crucificărei, imagină a durerei eterne. Nu era decât o bucăţică de carton colorat, o banală carte poştală. Tot un petec de hârtie! Simţea că o voinţă obscură i se trimetea prin aceea imagină de către un mister pentru care nu avea nici o îndoială dar nici o credinţă clară. Era turburată. Cu ce indiferenţă cumpărase aceea carte şi după un ceas ea lua din împrejurări neaşteptate un sens.

Clopotele îşi sunau jalea risipită trist, trimisă par'că mai sonor şi mai departe ca în alte zile.

Părere!... dar unde începe şi unde se sfârşeşte părerea?

Basmul durerei creştine se apropia de ea, o chema, o aduna în jurul Calvarului, o însuma la jalnica mulţime a credinţei celei bune. Calomnia şi batjocora o însemnau printr'un martir asemenea cu al omului Dumnezeu.

Suferea inconştient, dar trebue să fi suferit mult ca să compare suferinţa ei cu Patima cea mare.

Acele cărți care nu erau altădată decât o convenție, un banal, îi vorbeau azi dela înălțimile durerii imense, și tremurau în mâinile ei încă cutremurate de injuria proaspătă. Fusese lovită tocmai în ce credea mai bun, mai sfânt, rușinată despre ce avea mai scump, despre iubirea ei!

Dece?... Apucă mânerul lung de sidef al oglinzei. Palmele ocărei goniseră de tot din fața ei culoarea.

Brutalitatea, agresiunea, sunt isbituri care prin durere sau prin frica de durere, aduc în noi o violentă mișcare a sângelui în afară. Dar injuria ce e?... mereu aceeași întrebare!

Sunt țări unde o palmă e poate semnul amiciției și sărutarea al disprețului, unde însuși disprețul e poate valoarea vieței și afecțiunea e înjositoare!

Ce e atunci acel domeniu întreg de legiuiri? Care e temelia pe care făpturile și-au așezat viața, și care subt nume și forme felurite și convenționale ale moralei, împinge oamenii la luptă, la glorie, la sacrificiu, la moarte?

Astea sunt legile reci ale judecății! Dar care sunt ale sufletului și cum și le probează? Unde se întâlnesc unele cu altele și unde se despart?

La orice făptură vie, om sau câine, trupul lovit sufere. Amenințat, câinele ca și omul se repede și sângele lui face aceeași rotire. Dar animalul nu cunoaște ofensa...

In instinctul omenesc există nevoia rugăciunei, omul nu se scoboară atunci în el ci se asvârle înafară, caută în necunoscut. Acolo în necunoscut există ceva, nu e numai o sugestie.

Dorința, năzuința port în ele presimțirea unei realități cât de nedeslușite... Dumnezeu este! generații s'au ucis pentru forma lui. Care e cel adevărat?... S'au făptuit crime pentru onoare. Care e adevărata onoare?...

A Șeicului Arab care-și oferă soția ca omagiu oaspelui, sau a bărbatului European care o ucide pentru aceeași faptă?... Și când soția Arabului plânge nevroind a se supune, și soția Europeanului moare dar iubește aiurea, cum concordă aceste mișcări ale sufletului cu legile făcute de oameni?...

...Oamenii au îngenuchiat tremurând în țărână de bună voie înaintea altor oameni și pe aceeași apoi i-au ucis în numele unor drepturi și pentru aceleași drepturi li se supuneau odinioară?... Cum e?...

...Firea are noime fixe: naște... hrănește... ucide... care sunt ale sufletului?... Când el își simte dreptatea, dece nu are și dreptul?... Și el naște... hrănește... ucide... Dece morții lui nu se odihnesc?

Ce e ofensa?

Cel mai temut judecător îi era conștiința. Cu conștiința ei se judecase. Ereziile oamenilor le tăgăduia. Știa unde merge și mersese. Atunci dece!...

Deoe suntem palizi când ni se asvârle unele sunete care alcătuesc unele cuvinte?... deşi ele nu înseamnă nimic...

Gândurile astea zadarnice se întorceau mereu prin creerul Manuelei parcă înghețat, şi o dureau. Sărmane biete gânduri!

Se uită în oglindă... Era lividă.

Da! In furie, în avânt, valul misteriosului rău năpădeşte înafară gata să spargă învelitoarea pielei, pecând ruşinea, mândria, desonorarea îi trag apele înăuntru spre o misterioasă matcă. Ideile sunt pozitive lovituri carê isbesc. Ce organe?

Dece batjocora ne lasă albi ca creta?

Albi sunt pe căruță spre eşafod condamnații nevinovați?.. Alb militarul când i se smulge gradul.....

Deci oameni pot avea prestigiul ăsta asupra conştiinței noastre? Dece să ne poată turbura, fără să fie vrednici?

..... Poate totuşi ca vorbele acelea ale lor înjurioase o crucificaseră. Era întâia oară când se aventura în locurile calomniei.

Pe orga ei accentul unei dureri noi îşi încleştă acordul şi sunetele înfipte parcă, spuneau:

Ce pală eşti!.. parcă ai fi sorbit
Dintr'un pocal un picur otrăvit
Ce Pală!.... parcă ți-ar fi dat să bei
Ocara... oamenii acei...
Pală .. parcă un şarpe ar fi supt din tine sânge
Şi ai fi rămas cu carnea ta un vis
de marmoră cu dalta scris,
goală de viață ca un trist bazin
sorbit şi cu zăgazul rupt
Şi albia-i din sidef fin
Apele-şi plânge

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

VIAŢA

Cum trece de repede viaţa!
Mai repede trece iubirea
Eşti tânăr şi toată simţirea
Ce 'nfăşură 'n cântece firea,
Acuma e tristă ca ceaţa...
Cum trece de repede viaţa!

Pe totul se 'ntinde uitarea:
Pe sute de pagini trăite,
Pe-atâtea imagini slăvite
Din nopţile noastre înflorite;
Pe totul se 'ntinde — ca marea
Adâncă şi rece — uitarea!

Şi viaţa aleargă nebună,
Iubirea îţi ese în cale,
«Opreşte-te», ţi spune cu jale,
«Sunt visul visărilor tale!».
Dar viaţa aleargă furtună,
Aleargă în goană nebună!

Te lupţi şi te zbaţi — e zadarnic,
Ajuns-ai la poarta umbrită,
Adio! o viaţă trudită,
Şi moartea se 'nnalţă cernită,
Pământu-ţi surâde amarnic:
„Zadarnic, e totul zadarnic!".

ALEXANDRU T. STAMATIAD

LUNTREA

Teorbele sonore şi cântecele toate
Au adormit în burgul târziei noastre nunţi;
Şi în stăruitorul declin, chiar tu renunţi
Să întârzii pe culmea posomorâtă. Poate

El doar să mai rămână... el, somptuosul crin
Al formei care urcă şi se desprinde, parcă,
De malul apei unde tot gândul tău se-îmbarcă
Indurerat, nesigur şi trudnic Lohengrin...

Se-îmbarcă... Uite: Lângă tufişul de ferigă
El a zărit ţăruşul, se-înclină şi domol
Desnodă şreangul putred cu sgrunţuri de nămol
Ce-i înăspreşte mâna şi geme în verigă;

O clipă cată-în urmă.... Dar surd doruri, ştiu,
Il mână-încet spre fluviul obscur care-l aspiră;
Pe când, mereu mai umed şi, spiră lângă spiră,
Priponul strânge braţul cu-un şarpe cenuşiu.

O! gând zăbavnic, nu vezi cum luntrea frământată
Şi leabăda grăbită spre sfintele păduri
Vor să-împlineşti porunca? — Tu încă nu te-înduri
Să laşi ţinutul veşted al nunţii de-altădată!

Zoreşte, dar pe faldul uşor de hiacint
Imbracă-întâiu armura şi vechea ta mândrie
Şi-înalţă spre uitatul regat ce te îmbie
Statura ta turnată în luminos argint.

Vei trece... Mirii cedri fremătători de plângeri,
Înfiorați de câte-un romantic hallali
Își vor bolti frunzișul; și-o clipă vor cocli
Și coif și scut în jocul viridelor răsfrângeri;

Zori neasemuite, apusuri de castele
Aprinse, sub metalul curat s'or oglindi,
Iar străvezia noapte va crește și rodi
Prin apele armurii, răsade-întregi de stele;

Și cotropind cu încetul lăuntricul ungher
Păienjeniș de-acorduri și de eufonie
Va țese peste cuget o nevăzută ie
De sunete fluide ce se absorb și pier...

Fugarnic sfânt, tu lasă ca fluviul să te poarte...
Dar dincolo de luntrea îngustă nu privi
Căci apa ți va trimite și ți va întipări
Întunecată, fața iubirii noastre moarte!

ION BARBU

Maiorul Boțan...

După o matură chibzuință, Maiorul Boțan, persoană între două vârste, cu părul rărit, cu ochii mici, cu mustața roșcată, se însurase, în fine, după ideile sale. La început se felicitase de alegerea ce făcuse. Înaltă, fină, distinsă, cu părul arămiu, cu ochii negri, cu buze răsfrânte, ce lăsau să se întrevadă dinți mărunți și adorabili, spera că Emma va atrage și influența șefii, cari i-ar putea fi folositori. Om practic și de o seriozitate recunoscută, Boțan socoțea căsătoria o tovărășie: fiecare aduce ce poate prin orice mijloc.

„Vremea trece; dacă nu mă fac colonel cât mai sunt încă în putere, reflecta el adesea în orele pierdute la birou, plin de necaz, amintindu-și mai ales conversația ce avusese acum în urmă cu ministrul, cu care se întâlnise, suindu-se grăbit pe scări.

„Frumoasă cucoană ai, domnule! Felicitările mele! Soția mea ar fi foarte fericită s'o cunoască mai de aproape; nu uita că primim în fiecare Sâmbătă".

„Poftim! Şi noi n'am fost decât odată în casa omului! La urma urmei, ar putea chiar să se supere, să creadă că mă ţin mare... când aş putea să fiu nelipsit... Şi ce m'aş mai învârti!.. Dar ai cu cine te înţelege?.. Eu nu zic că numai decât... Nu merg până acolo!... Dar femeia care e şireată, ştie unde să se oprească şi cum să se apere. Şi apoi e şi în interesul ei..."

Şi tot gândindu-se astfel, Maiorul Boţan nu era departe de a crede că fusese tras pe sfoară, că Emma frustrează tovărăşia, şi că, în orice caz, cu alta ar fi luat cel puţin o zestre mai bunicică.

Boţan n'avea pentru femeie o consideraţie deosebită; ştia doar că trebue stăpânită. Aşa apucase el în satul lui. De altfel, nu cunoscuse nici una. Ca grad inferior şi mai târziu ca ofiţer, în garnizoanele prin care trecuse, fusese amantul tuturor slujnicuţelor de pe la casele boereşti, introduse pe furiş de către ordonanţă, după culcarea stăpânilor. Dragoste scurtă fără pretenţii din nici o parte, fără complicaţii sentimentale şi mai ales puţin costisitoare. Astăzi încă păstrase deprinderea acestor posedări brutale şi nu arareori, chiar în primele luni de căsătorie, urmărise pe înserate vre-o ungureancă, încântat când putea să o înşele, satisfăcându-şi vanitatea lui veche de craiu al mahalalelor.

In ce priveşte pe Emma, ea intrase în căsătorie cu deziluzia unui amor nenorocit: fusese părăsită de logodnicul ei, tovarăşul copilăriei sale, care, ajuns inginer, se căsătorise în urmă, cu fata unui brutar bogat.

Convinsă de mamă-sa, ea acceptase fără multă gândire cererea lui Boţan. Era atât de decepţionată, încât totul îi era indiferent. Şi pentrucă trebuia cineva care să îngrijească de interesele lor, îl preferase pe el, tocmai pentrucă, fiind în vârstă, spera să aibă lângă dânsul o viaţă liniştită. Ar fi fost chiar fericită să-l poată stima ca prieten, pentruca viaţa să nu i se pară fără nici un sprijin, fără nici o consolare. Şi graba cu care Boţan o ceruse în căsătorie, îndreptăţia această speranţă.

Cu puţinul bagaj moral, luat de acasă, cu câteva reguli de convenienţe culese la întâmplare, dar cu un fond netăgăduit de cinste, pe care nu-l datora nici familiei, nici societăţii, ci-i venea poate prin atavism, dela cine ştie ce străbun îndepărtat, Emma se măritase la 23 de ani, naivă şi sinceră ca un copil. Dar nu se înţeleseseră dela început, şi pentru a doua oară ea era dureros dezamăgită: nici această încercare nu-i reuşise. Intre ei era acum un fel de duşmănie ascunsă: el, intimidat, neîndrăsnind să se dea de gol; ea temându-se de a-l pricepe ce urmăreşte şi unde vrea să ajungă. La început sperase să-şi aranjeze un interipr drăguţ. Bărbatul său era însă de o economie meschină; refuzuse de a-i tocmi servitoare, iar la dejun trebuia s'aştepte până se 'ntorcea soldatul de la manutanţă, de unde cumpăra pâinea cu cinci parale mai ieftină. Şi păturile noi, întinse pe jos în antreu, o crispau de enervare.

Astăzi, îmbrăcată cu un robe de chambre drăguț decoltat, cu mâneci largi, întinsă pe canapea în dormitor, se găsea într'un moment de descurajare mo[illegible] incapabilă de a se gândi serios, de a lua o hotărâre. Uș[illegible]eschise ușor și Ion, ordonanța, înaintă sfios în ciorapi [illegible], întinzând de departe o carte poștală.

„O aduse poștașul", zise el, uitându-se aiurea.

Emma luă btletul și căutând să vadă dela cine vine, se ridică s'o pună pe birou. Dar rândurile strâmbe, literele extravagante și semnătura, o intrigară și, neputând rezista, citi cu groază:

Domnule maior

nui frumos ca După ce tai făcutu Gusta cu mine să num plătești e păcat că suntem și noi destul de amărâte dumnezeu mă știe și pe mine mai Mare rușine să mă trimeți săț cumpăr o Ț[illegible]ie și să pleci fără ami da și mie un cado avem și noi cheltueli dacă num plătești reclam te Aștept vino astăzi negreșit să nu te căiești cu stimă

Didina teodorescu

fundătura paradi 27

vino negreșit am săi spun ceva

Emma rămase o clipă fără viață: apoi tot sângele îi năvăli în față, îmbujorând-o ca de friguri: judecata extrem de lucidă îi arăta luminos toată grozăvia realității. Înșelată după un an de căsătorie! De cine și cu cine! Un sughiț de scârbă o făcu să se scuture cu repulsiune și încremeni cu mâinile împreunate, cu privirea fixă, cuprinsă de gânduri năvalnice, confuze.

Apoi se trezi ca din vis. Strânse o dantelă și o puse în șifonieră, îndreptă un scaun, se mai gândi o clipă și începu să se îmbrace, palidă, cu gesturi [illegible]așinale, nesigure, cu o liniște îngrijitoare. Gătindu-se, p[illegible]risoarea în poșetă, apoi luă dintr'un sicrin o punguliță, [illegible]e păstra încă economiile ei de fată și eși,

Se poate spera orice dela o femeie amoroasă. Aceia care urâște e fără milă, dar nimeni nu e în stare să conceapă la ce se poate deda o femeie adânc jignită in orgoliul ei.

Emma porni pe stradă la întâmplare, rătăci câtva timp fără să vadă pe nimeni, lovindu-se de trecători, fără a se scuza. Plimbarea aduse o destindere nervilor ei îndurerați. Intră mai liniștită în grădina Cișmigiului plină de bone, de sgomot, de

copii şi de un ciripit asurzitor de vrăbii ce se pregăteau de culcare. Întâiu avu intenţiunea să şeadă, dar urmărită de priviri iudisc[illegible]ete, îşi luă seama şi continuă să se plimbe încetişor pe una [illegible] aleele singuratice, meditând asupra celor ce-i rămâneau de făcut. Lucru i se părea simplu: îl va lăsa. Nu se credea nenorocită, dar îi era ruşine; se simţia grozav de umilită. El îi era indilerent ca şi înainte de căsătorie; nu i-a fost nici amant, nici prieten. Şi căutând în poşetă batista pentru a şterge o lacrimă, dădu peste cartea poştală, o citi din nou pentru a se convinge încă odată de toată grozăvia faptei. Apoi accelărând mersul, porni hotărâtă, eşi pe poarta grădinii în Bulevardul Elisabeta, se urcă într'o birjă cu coşul ridiat şi dând adresa se ascunse în fundul trăsurii, coborându-şi voaleta.

Ajunsă în „Fundătura Paradis", concedie trăsura la colţul stradei şi plecă pe jos în căutarea numărului 27, pe care-l găsi fără multă greutate.

— „Domnişoara Didina Teodorescu", întrebă ea mergând spre un grup de femei ce o inspectau cu privirea.

— „Intraţi pe sală. Odaia din fund, [illegible] dreapta; dar nu ştiu dacă o fi acasă", îi răspunseră mai multe deodată.

Emma ezită o clipă, apoi împinsă de curiozitate, înaintă pe sală, făcu câţiva paşi prin întuneric şi bătu la uşă. Neavând nici un răspuns, avu un nou moment de şovăire. Dar ispitită de a cunoaşte ceva din viaţa acestei nenorocite, ţinând mai cu seamă s'o despăgubească de meschinăria bărbatului său, intră cu gândul de a pune pe masă banii şi cartea poştală. Camera curăţică era binişor luminată de felinarul din stradă, aşezat în dreptul ferestrei. Patul mare o făcu să roşească. Un miros pătrunzător de parfum [illegible] o neliniştea. Era gata să iasă, când întorcându-se se găsi în faţa unui licean roz-alb la faţă, cu părul înelat, cu ochii verzi strălucitori, subţirel ca o trestie care rămase ruşinat în mijlocul odăii, uitându-se pe sub gene, neştiind ce să facă cu mâinile.

O îndignare violentă se întipări pe faţa Emmei. Cum? Toţi pentru ele? Bătrâni viţioşi şi copii cu laptele la gură? Atunci noi pentru cine ne păstrăm? Pentru cine împletim în pension atâtea visuri scumpe? După cine suspinăm în nopţile misterioase de vară? O revoltă [illegible]nească, fulgerătoare ca un scurt circuit, îi turbură tot ech[illegible]u. Şi cuprinzând de gât bătatul, îl sărută pătimaşă, la întâ[illegible]plare, pe ochi, pe păr, pe buze şi excitată de pielea lui catifelată, turburată de îndrăsneala lui crescândă, căzu cu el pe pat, fără nici o grijă de ce s'ar fi putut întâmpla.

Fu o posesiune scurtă, stângace, dar de o acuitate de plăcere, pe care ea n'o cunoscuse încă. Se despărţiră repede: el grăbit să răspândească printre prieteni vestea că a încheiat copilăria — nu fără a lăsa prealabil o piesă de cinci lei pe colţul mesei de noapte; ea răsbunată, simţindu-se pentru prima

oară femeie, înțelegând altfel viața. Niciunul nu bănuia că fiecare cântase prima strofă din poema tinereții.

Emma abia sfârși să pună ordine în toaleta ei, când ușa se deschise și o fată modest îmbrăcată, ce avea mai mult aerul unei lucrătoare, o întrebă intrând:

— „Pe mine mă așteptați?“

— „D-ta ești Didina Teodorescu? D-ta ai scris această carte poștală bărbatului meu?“

— „Eu, dar n'am știut că e însurat: vă rog iertați-mă. I-am aflat adresa întâmplător de pe o scrisoare ce i-a căzut la mine“.

— „Nu face nimic. Poftim!“, zise ea, dându-i o hârtie de o sută de lei.

— „Sarut mâna... vă mulțumesc“.

— „N'ai pentru ce, fetico. Fii sigură că tot eu îți rămân datoare“.

Și eși pe ușă, sub privirea zăpăcită a fetei, care nu știa ce să creadă. In stradă, Emma porni cu pasul elastic, măsurat, ușurată par'că de o povară ce până aci îi apăsa conștiința. Eșise cu totul altfel de cum intrase. Se degajase de un bagaj inutil: „credința“.

— „Dar ce-ai întârziat atât?... De unde vii, o întrebă Boțan, atârnându-și șervetul la gât.

— „Am fost pela mama. M-a deschis capul: ai dreptate, să mergem cât mai des pe la ministru, trebuie să ai ce meriți“, adăugă ea cu un surâs enigmatic, ce-i flutura pe buze.

— „Așa te vreau, fetico! De muncit, muncesc destul, slavă Domnului! Ascultă-mă pe mine și n'o să te căiești“.

...Au trecut doi ani de atunci, Colonelul Boțan e șeful unui serviciu important din minister. Despre ministru se spune că se ramolește din zi în zi. Emma are cel mai frumos automobil din Capitală, asistă la toate premierele, e port-drapelul modei. Lumea șoptește că are un gust pronunțat pentru fructe verzi. La gât poartă veșnic același colier: o piesă redusă de cinci lei, prinsă într'un lănțișor subțire de argint.

— Numai cinci lei? o întrebă semnificativ la bal, un *chose* impertinent.“

— „Depinde de dobitoc!“ răspunse ea fără ezitare. „Pentru D-ta ar fi cinci mii“.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU.

POTIRUL MINUNAT

Anii duşi! Copil plecasem
Către culmi îndepărtate
Şi, drept ori ce călăuză
Pentru drumuri neumblate,

Priveam lumea oglindită
Intr'un scump şi clar potir,
Intr'un scump potir albastru
Ca o floare de safir.

In oglinda lui mobilă
Orice zări mi se deschid
Par aşa de-apropiate,
Drumul lor, — un vis splendid!

La fluida-mi călăuză
Aţintit privind, m'am dus,
Pe cărări necunoscute,
Tot mai sus şi tot mai sus...

Dar sub paşi vioi şi grabnici
Piedici mii s'au răscolit,
Turburatu-mi-au nectarul
Şi potirul mi-au golit.

Azi în drojdia rămasă
Câte culmi se mai arată,
Imi par încă mai departe
In oglinda turburată.

Iar pe calea mea spinoasă,
De privesc în juru-mi, azi,
Văz genunile deschise
Şi perdelele de brazi.

IGNOTUS

Moartea unei republici roşii

Zarurile sunt aruncate...

Când, pe neaşteptate, veni vestea că a fost rupt frontul, la Solnock, Ungurii forţaseră linia Tissei în acel punct şi măcelăriseră pe fraţii ardeleni, luându-le tunurile. Atmosfera plină de tinereţe şi parfum de trandafiri a vieţii de cantonament, fu răvăşită, brusc. O vagă nelinişte se comunica de la comandament la companii şi de-aci la plutoane. Se vorbea mai puţin. In colţuri, fiecare îşi făcea bagajul. Caporalul Aurel se simţi singur, ca în clipele hotărâtoare.

Se cunoştea: moartea intrase, în rânduri.

Câte un călăreţ trecea în goana mare prin mijlocul târguşorului ridicând nori de praf din copitele din urmă ale calului. Un soldat, pe caldarâm, cu mâinile 'n buzunare, se uita lung după el...

* * *

In Kaba, regimentul ajunsese în puterea nopţii. Nu mai era în coloană de marş: o turmă imensă de oameni, înaintând valuri-valuri, printre căruţe şi chesoane. Oamenii bătuseră, cu raniţă grea în spinare, 80 km., fără alt repaos decât o jumătate de oră, într'un orăşel. Şi nici nu merseseră măcar pe drum bun: printr'un făgaş bătătorit de carele grele, agricole, ale muncitorilor de prin partea locului. In timpul zilei soarele turnase plumb în ceafa soldatului. Ultimii 20 km., îi bătuse ca o vită ameţită, privind înainte şi nădăjduind că fiecare grămadă

de copaci, ascunde satul. Buchetul de copaci ascundea o fermă, asemenea tuturor celorlalte ferme lăsate în urmă și pe de lături și drumul se așternea drept înainte, bolovănos — la nesfârșit. De la o vreme infanteriștii începuseră să cadă. Pe marginea drumului se putea vedea câte un soldat răsturnat pe spate, cu fruntea dincolo de rană, vânăt și crispat. Un brancardier, cu un drug înnalt în mână, lângă el, privea cum se depărtează coloana...

Din cauza negurii regimentul n'a dat, în Kaba, peste oamenii trimiși înainte pentru încuartiruire. De altfel în orășel mai erau și alte regimente și nimeni n'ar fi putut găsi o anumită companie. Oamenii se aruncaseră, pâlcuri, lângă roatele chesoanelor și-și continuau somnul spasmodic început pe drum, din picioare.

A doua zi, orășelul covârșit de ploae, ca de un crepuscul umed, furnica de soldați din diferite regimente care-și căutau unitățile. Pe la amiaz se statornici o oarecare rânduială. Comandantul brigăzii, în pelerină cenușie de ploae, cu o cravașă în mâna înmănușată, îndreptase singur oamenii. Trupa nu putu înainta din Kaba, deși ordinul de plecare fusese pentru aceiași zi, ora 14. Reconstituirea unităților, după marșul dezastruos din ajun, ceru o zi întreagă. Se mai amână plecarea cu încă o zi, din pricină că oamenii umblau ca boșorogii: piciorele erau la unii umflate, la alții deformate de rosături monstruoase. Marșul forțat care trebuia să aducă un câștig de 24 ore, pricinui o întârziere întreită. Trupele care ajunseseră înainte, cu trenul, au așteptat nedumerite — și erau cât pe-aci să se retragă!

* *
*

De-aci încolo, trupa a înaintat în formație de siguranță. Soldații au convingerea greșită că nu mai e mult până la Tissa. Un ungur în ițari, e înainte, la „vârf", cu un ofițer. Din când în când se opresc. Apoi iar pornim. Șoseaua e minunată, piciorul calcă din plin și energic. Dimineața e limpede și umezaala nopții așteaptă parcă sărutul torid al soarelui, care se arată în zare: un leu pe labe.

Merg astfel, încet, cu reculegere.

Pe la amiaz trupa intră, din trei părți, în orașul... Case mari, distanțate de grădini. Străzi bine pavate, cu trotuarele umbrite de castani bătrâni. In mijlocul unui parc, un castel impunător ca un seigneur umflat în gușe, cugetă grav la evenimentele acestui secol. Steagul nostru fâlfâe, sus.

Când trupa ese din oraș, urechile oamenilor sânt împilate cu zumzetul unui bondar. Zumzetul se multiplică. Un soldat și-a scos capela si căta în fundu-i, crezând că are să găsească vre-o sălbătăciune cu aripi...

Sânt trei aeroplane, în cerul limpede.

Nu trage nimeni asupra lor. Mașinile aeriene dau târcol și de sus, coloanele trebue să apară ca niște șerpi, cu solzi

în formă de coifuri minuscule, tărându-se și înaintând — trei șerpi în trei direcțiuni.

Spre seara, oprire: în mijlocul șoselei, mărginită, pe alocuri, de salcâmi. Pusta se întinde în zare, uniformă. Case albe scapără ici-colo, departe, printre buchetele de copaci ale fermelor. Un drumeag, pe dreapta, se duce — nu se știe unde. Un pluton într'o ordine îndoelnică vine de peste câmp, în albia drumului. Oamenii râd cu hohote mari. Unul e fără capela, iar altul are pulpana mantalei ruptă și e zgâriat la frunte. Când ajung în dreptul trupei, sânt asaltați de o grindină de întrebări și exclamații. Au respins o patrulă inamică. Sergentul care a condus plutonul, se arată în urmă: de peste câmp, sare șanțul și intră și el în albia drumului. Schioapătă. Trage după el o șea nouă, galbenă. Când ajunge coloana, urlă:

— I-am împușcat boanghenului mărțoaga; m'am ales și cu șaua asta...

Și trece înainte, șchiopătând, repetând și altora fraza, cu același glas de tunet, ca scăpat dintr'o armă.

* * *

O noapte în avant-posturi

Când negurile. ca niște văluri de funingine se lăsară peste câmpii și legară fermă de fermă, batalionul se găsea orânduit în avant posturi. Odată cu negura veni și liniștea deplină și ca o piatră prețioasă într'un vas de porțelan, frica, o frică mică și adânc răsunătoare, se lăsă în găoacea pământului. Nu se mai aprinse nici o luminiță. Caii rămaseră legați de copaci și tiptil, prin lanul de grâu nesecerat, un soldat se strecura cu o găleată de pânză muiată în apă.

Garda mare se instalase într'o căruță de câmp. Într'o jumătate de oră, un șanț adânc fu săpat, în direcția inamicului. Oamenii, osteniți se culcară apoi îmbrăcați și cu armele piramide, în tinda casei. Un soldat cu baioneta la armă își privegheа camarazii, preumblându se de-alungul șanțului.

Locotenentul Staicu, pe un scăunel, aștepta. Din cinci în cinci minute soseau patrule de legătură. Șeful patrulei primea într'un carnet iscălitura ofițerului, și se depărta în noapte. Forța noastră circula, atentă și multiplă.

Anghel, nalt cât un plop, cu mustățile haiducești și privirea bănuitoare, se arătă de după casă. Trăgea de căpăstru o iapă subțire, cenușie, cu nările fremătânde. Animalul se proptise de zid și nu voia să mai înainteze. Soldatul nu putu lua poziție din pricina zmucîturilor epei, și salutând sever, grăi cu inflexiuni de bună-înțelegere:

— Să trăiți, v'am adus o iapă. E numai de patru ani. Pentrucă mărțoaga dumneavoastră, să trăiți, nu face pentru campanie întâia. Ne râde batalionul tot...

Animalul era într'adevăr superb. Ochii mari ai iepei priveau cu o flacără de inteligență pe cel care trebuia să fie noul ei stăpân. Ofițerul, în picioare:

— Bravo, Anghele! Bravo! Dă-o'ncoa. De unde ai cumpărat'o?

Ofițerul bătu animalul pe frunte și copila pustei înaintă domoală și elegantă în goliciunea ei, cu o coamă bogată până peste ochi, și o coadă subțire, până la pământ. Anghel scoase din buzunarul mantalei o legătură plină cu ouă, și le puse jos lângă peretele casei. Cu legătura se șterse de zăduf și grăi:

— Am cumpărat'o de la ferma aia, dincolo de drum. Am dat pe iapă unuia, un boanghen, cu un ochi de sticlă, două palme și un pat de armă. S'a mulțumit pe-atâta. Mi-a mai dat și ouăle astea, „suplimenț".

Anghel rezemă, cu luare aminte, arma lui de o piramidă a camarazilor și îndoindu-se din genunchi, intră în casă. După câteva clipe se auziră voci de femei și ungureasca stâlcită a hoțului de cai. O femee cu picioarele goale eși în prispă, înodând o testemea sub bărbie, și se dete după o fântână dărăpănată, de uude prinse a culege surcele. Se întoarse cu poala plină și chemă.

— Păpușka!

O fetișcană cu două cozi aspre pe spate și cu doi ochi luminoși sub frunte strâmtă, luă surcelele și intrând în cameră se chiti într'un colț și suflă să ațâțe foc. Ouăle fură sparte într'o tigae, femeia se urcă în pod, din cămară, pe o scară de lemn strâmbă, și aduse o bucată de șuncă afumată. Când bucatele începură a sforăi, Păpușka le domoli cu o furculiță cu doi dinți. Ofițerul intră în cămară, și privi de pe scăunel, cum arde focul. Anghel se duse și sculă pe caporalul Aurel. Mănâncă toți trei. Locotenentul înghițiia din greu și ochii lui mari cu albul pronunțat în figură-i oacheșă, trăda spaima. Nu se putea opri să nu zică:

— Fraților, am să mor!

Glasul de atâtea ori chefliu al locotenentului, făcu pe căprarul Aurel să râdă. Dar citind în profilul donkișotesc al ofițerului său acea teamă care e mai groaznică decât moartea și care se numește *panică*, rămase cu gura căscată.

— Am să mor, fraților!

Anghel nu putea vorbi din pricina bucatelor care-i înfundară gâtlejul. Caporalul zise:

— Poate după ce o muri toată compania.

Focul din vatră se domolise și negura creștea, ca o gură imensă. Anghel făcu semn gazdei. Fetișcana aduse un ciob cu grăsime, răsuci un fitil dintr'o cârpă și dându-i foc, făcu o luminiță. Își scoase un ac de cap din păr, îl îndreptă și potrivea din când în când feștila, cu răbdare atentă.

Ofițerul, subțire și încovoiat își rumega iluzia spăimântătoare. Anghel, sătul povesti cu voce groasă:

— Trei cavalerişti de-ai noştri au fost atacaţi, pe la spate, de nişte civili din ferme. Eri, când am ajuns noi aci. Doi din cavalerişti au scăpat cu fuga. Pe unu tot a pus mâna şi i-au înfipt o greblă în pântece. Civili n'au dispărut. Au rămas locului, ca şi cum n'ar fi făcut nimic... Când am trecut pe-acolo cu eapa, ai noştri le dase câte o unealtă în mână să-şi sape groapa. Trebue să-i împuşte în noaptea asta...

Tăcerea de-afară intră în cameră. O clipă — şi un răpăt scurt de arme veni dintr'o parte. Militarii se ridicară în picioare ascultând, Se mai auzi un pocnet înfundat, stingher. Anghel se aşeză la loc, îşi scoase tabacherea şi grăi:

— Spusei eu... i-a împuşcat.

Moartea era prin prejur. Intrase într'o fermă, De acolo avea să păşească pe marginea şanţurilor şi va intra poate şi prin alte ferme. Deocamdată—până va începe dansul general. !..

Locotenentul râse şi intră în tindă. Un agent de legătură veni cu o notă. Comandantul companiei era chemat la batalion spre a primi ordine. Ofiţerul trase chipiul pe ochi şi cu paşi mari, încovoiat, se perdu într'un lan de grâu. Anghel fuma. Căprarul, fără gânduri, privea luminiţa, pe care în răstimpuri o înviora mâna mică a codanei. Apoi, înfiorat brusc de gândul morţii, zise -

— Mă Anghele, mie mi se pare că stăm într'o gară perdută undeva, într'un bărăgan, şi aşteptăm să vie trenul.

După o clipă soldatul răspunse gros:

— Culcă-te.

Şi Anghel intră în camera cealaltă. Căprarul îl auzi cum se întinse pe jos. Apoi se uită şi el în jur, unde să-şi pue capul. După uşă era un buiugăr de sare. Il ridică de-acolo şi-l aduse mai lângă vatră. Fata lăsă luminiţa şi intră în camera de-alături. După o clipă se întoarse cu o perină de pae şi un fol, şi cu ochii mici, numai steluţe, arătă căprarului unde să se culce. Acesta îşi potrivea mantaua jos, când auzi de-odată, afară, energic şi înfundat :

— Drepţi !

Soldaţii cari dormeau în tindă se 'nvălmăşiră şi cât ai clipi nu mai fură piramidele de arme. Şanţul din faţă fu ocupat. Cineva dete ordin :

— Nu trage nimeni !

Nu trebuia alarmată o întreagă unitate, dintr'o năluciere poate. Se făcu linişte. Nu adia nici un vânt. Lanurile încremeniseră şi sânul lor de aur nu respira decât arar. Tăcere şi noapte. Căprarul, în şanţ, privea înaintea lui, cu ochii şi urechile ascuţite. O aşteptare, o aşteptare sfântă ca atunci când trebue să nască ceva minunat. Tinereţea lui era fermecată de această aventură, şi omul care nu mai întreprinsese nimic de atâtea secole, se vedea deodată pus în culmea forţelor la care ajunseseră strămoşii lui. Zarea era o dungă de negură. Acolo era necunoscutul, acolo miracolul ! Şi îmbătatde acea energie

care a dus altă dată pe oameni la cucerirea oceanelor şi stelelor, el ar fi voit să se arunce înainte, singur, în voluptatea care nu, nu se putea să fie moarte... Primul foc de armă, l'ar fi făcut să ţipe!

O tăcere tumultoasă. Cineva şopti:

— St!

Şi limpede, se auzi un tropot. Un sunet clar şi cadenţat, ca şi cum isocronic un ciocan ar fi căzut pe o bucată de marmură. Sunetul crescu. Se auzi un fâşâit de lanuri despicate, apoi iar tropotul, de data aceasta înfundat din ce în ce mai înfundat—apoi nu se mai auzi decât sunetul unic al tăcerii.

O santinelă rămase în şanţ. Oamenii se culcară iar.

Caporalul intră în cămară şi cineva îi murmură la ureche:

— Dacă vei rămâne tot atât de tânăr, nu te va mai vedea muică-ta de-acasă...

Fusese o făgăduială neîmplinită. O fecioară venise la el şi nu se dăduse.

Ţolul, în lipsa lui, fusese mai bine aşezat. Codana cu ochii în jos, pe sânii cari tremurau uşor, îndrepta mereu focul luminiţii. Căprarul o întrebă, râzând înfrigurat, dacă picioruşele goale nu trag răceala. Fata ne'nţelegând, călcă un picioruş cu cellalt, şi ochii ei prelungi, de bitum, cu două scânteeri de-asupra celor două pomete înnalte, clipiră subţire. Şi cum moartea e soră bună cu iubirea, căprarul vru să-şi răzbune pe dezamăgirea morţii şi cu braţul trase asupră-şi povara trupului mic. Luptă, pe tăcute. Fata răsufla în unde scurte şi repezi şi mâna i se proptise în peptul lui. Buzele întredeschise lăsară să lucească lamele ascuţite ale dinţilor mici; dar fruntea omului căzu pe colţul gurei ei şi când răcoarea nopţii suflă brusc în luminiţa neîngrijită, aceiaşi gură muşcându-l de gură, gemu...

F. ADERCA.

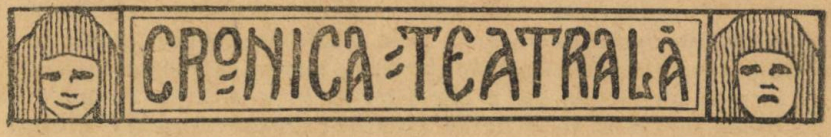

Teatrul Naţional: *Baia Domniţei* (2. II); *Mihai-Viteazul* (6. II).

D. C. Râuleţ pare a avea un dar: viziunea dramatică. Din nenorocire însă darul acesta în *Baia Domniţei* se pierde aproape într'un noian de neajunsuri supărătoare.

Subiectul ar fi interesant, ca şi eroul piesei, dacă greşelile de construcţie n'ar face ca interesul să meargă descrescând. Drama o porneşte un bărbat brutal, chinuit de gelozie. Prinzând de veste că nevastă-sa trebue să se întâlnească cu un pictor care o iubeşte şi

care-i scrie că se va împuşca dacă nu va veni până la o anumită oră. Bărbatul se prezintă la întâlnirea fixată şi-l omoară. Toată lumea e convinsă că pictorul s'a sinucis. Femeea îşi închipue că ea e pricina morţii celui ce a divinizat-o. Atunci soţul îi mărturiseşte că el e ucigaşul şi în cele din urmă o ucide şi pe ea şi apoi se împuşcă.

Până la uciderea pictorului, adică actul întâi şi jumătate dintr'al doilea, acţiunea merge fulgerător. Actul întâiu are atmosferă, deşi cam macabră. Scena din actul al doilea dintre soţ şi amant e impresionantă, cu toate că pictorul rămâne într'o inferioritate nemotivată. Sfârşitul actului al doilea însă se distramă. Bocirea mortului de către o servitoare e deplasată. Intervenţia poliţiei, zugrăvită dealtfel cu multă abilitate, scade totuş intensitatea dramatică.

Ultimele două acte încurcă tot mersul dramei. Actul al treilea nu este decât o expoziţie, tardivă. Tot ce se spune aici ar fi trebuit să se spună în actul întâiu. Actul final şi în general sfârşitul conflictului nu e logic şi nici firesc. Când bărbatul află aici nevinovăţia femeei, nu se poate ca totuşi s'o ucidă. Incercarea lui apoi de-a fugi, îi frânge caracterul şi-i scoboară ispăşirea prin sinucidere. Poate c'ar fi fost mai bine ca, în faţa nevinovăţiei femeei, bărbatul să fi tras consecinţele pur şi simplu, adică să se fi sinucis, fără a mai face o baie de sânge nevinovat...

Rareori s'a pomenit o masacrare mai crâncenă ca la *Mihai-Viteazul*. Interpreţii şi-au bătut joc de piesă, precum şi piesa şi-a bătut joc de interpreţi.

E de mirare lipsa de deferenţă a Teatrului Naţional faţă de d. Iorga. Anul trecut s'a jucat *Invierea lui Ştefan-cel-Mare*, nepregătită, de mântuială. Acuma *Mihai-Viteazul* are aceeaşi soartă. Semnul de întrebare vine dela sine. E vorba de un sistem ce se aplică special d-lui Iorga? Se urmăreşte cumva o demonstraţie că încercările teatrale ale marelui savant sunt proaste?

O reprezentaţie schiloadă însă nu demonstrează nimic. Cel mult slăbiciunea direcţiei. O piesă oricât de strălucită, jucată în condiţiile în care s'a dat *Mihai-Viteazul*, merge la cădere sigură. După asemenea reprezentaţie e imposibil să învinueşti pe autor de slăbiciune. In loc să se joace de mântuială două drame de d. Iorga, ar fi mult mai frumos să se joace una singură, dar bine. Atunci s'ar putea vedea meritele şi scăderile autorului.

L. R.

A APĂRUT

No. 12

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Filmul vieții	*E. Lovinescu*
Unei amfore (poezie)	*Ion Pillat*
Patrula (schiță de război) . . .	*H. Papadat-Bengescu*
Căsuțe triste (poezie)	*Alexandrina Scurtu*
Poveste de Crăciun (piesă într'un act)	*Victor Eftimiu*
Cântă turnurile (poezie)	*Ion Sân-Giorgiu*
Ca la Galați (schiță militară) . .	*Maiorul Gh. Brăescu*
Luptele dela Jiu	*George Cornea*
Zăgazul (nuvelă)	*N. Gr. Pătriciu*
Tabla de materie a anului 1919	***

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 3,50

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○○○○○
○○○○ DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureşti